

Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКі ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 53 (1755) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК 31 СНЕЖНЯ 1989 г. ЦАНА 250 зл

ЗІМА Ў БЕЛАВЕЖСКАЙ ПУШЧЫ. Фота Я. Целушэцкага.

ПРЫКОНЧЫЛІ НАС ЦІ НЕ?

Рэфлексіі пасля тэлевізійнай перадачы „Otwarte studio“ пра нацыянальныя меншасці.

Рэцэпт на тэлевізійную перадачу „Otwarte studio“ даволі просты. Аўтары загадзя рыхтуюць толькі тэму перадачы. Калі хочаш выказацца — прыходзь і давай. Раней трэба толькі пазваніць, што прыйдзеш. А то месца можа не хапіць. Трансляцыя перадачы непасрэдная. Аніякай цэнзуры. Што скажаш, тое тут жа і пачуе ўся Польшча. Калі пачнеш занадта буяніць, могуць схапіць за каўнер і выкінуць са студыі. Гэта адзіны кошт тэлевізійнай дэмакратыі, з якім трэба лічыцца. Усё іншае — задарма.

Хто паявіцца ў „адкрытай студыі“ ў пятніцу 8 снежня? Ці ёсць у Польшчы нацыянальныя меншасці?

Ёсць. Прыйшлі беларусы, літоўцы, украінцы, лэмкі, немцы, чэхі, славакі, македонцы. Не прыйшлі яўрэі. I цыганоў не было. Затое быў адзін сірыец. I прыйшлі палякі, якія ў студыі аказаліся якраз меншасцю перад усімі меншасцямі гуртам.

Пачалося, як усе мы бачылі, талкова і культурна. „Іншародцы“ сказалі па некалькі фразаў, нейтральных і банальных, прадставілі, так бы мовіць, свае народы ў польскай дыяспары. А далей пачалася нейкая фантасмагорыя, ні то фарс, ні то трагікамедыя. Цяжка мне дакладна ўявіць, якую карціну бачыў і што чуў глядач перад экранам. Я, седзячы ў студыі, бачыў перад сабою ўсю карціну і чуў кожнага паасобку і ўсіх гуртам ва ўсіх дыяпазонах голасу. На студыйныя маніторы паглядаў зрэдку. Але думаю, што ўсе мы, і там унутры, і перад экранамі, бачылі і чулі прыблізна тое самае. А бачылі і чулі мы спачатку, як абрынуўся на нас шквал знявагаў і ганьбаванняў, вытрыманых у тоне на грані шавіністычнай істэрыі. Ад нашых братоў палякаў. Як жа яны нас не абазвалі: і падкідышамі, і „пятай калонай“, і пярэваратнямі, і мала яшчэ чым. Ды нам што, напляваць. Колькі ж разоў даводзілася чуць падобнае пры іншых нагодах. Самі схацелі, самі прыйшлі, самі і атрымалі. Жывем у краіне вольнай і дэмакратычнай, як часта пагаворвае Сакрат Яновіч.

Атрымалася нешта не тое. Мелася быць спрэчка, дыскусія

(Праця́г на стар. 2)

ПАСОЛ БЕЛАРУШЧЫНЫ

Дарагія сябры, шматгадовыя нашы чытачы і тыя, што толькі пачалі чытаць „Ніву“! Сёння перадаем вам у рукі апошні ў гэтым годзе нумар нашай газеты.

Стаім на парозе Новага 1990 года, ад сакавіка — 35-га года існавання нашай газеты. У 1956 годзе першыя парасткі „Нівы“ ўдыхнулі цяпло і надзею ў анямеўшыя душы тутэйшых беларусаў.

Якая была гэта газета на працягу мінулых 34 гадоў? Напэўна бывала розная — спачатку больш сялянская, пасля ўсё больш арыентавалася на інтэлігенцыю, — але заўсёды старалася яна быць ласкавай і ўважлівай да сваіх чытачоў і карэспандэнтаў. Людзі, якія гуртаваліся вакол „Нівы“, адыходзілі ад яе вельмі рэдка (назаўсёды, абражаліся ў выключных выпадках і, калі б палічыць іх, не трэба было б нават пальцаў адной рукі). Былі яны вельмі прывязаны да нас. А дзеялася так таму, што „Ніву“ яны заўсёды лічылі сваёй газетай, газетай кожнага беларуса. Маглі ў „Ніву“ пісаць і ведалі, што кожны вартасны матэрыял будзе надрукаваны, маглі паведамляць нам аб фактах, якія мелі месца ў іх асяроддзі, і ведалі, што мы будзем рэагаваць, умелі, калі трэба, і пасварыцца з намі, даказваючы свае рацыі. Заўсёды маглі прыехаць у „Ніву“ з найбольш аддаленай вёскі, з кожнага закутка Польшчы, а таксама з-за мяжы — як з Усходу, так і з Захаду — і адчувалі сябе як сярод сваіх. Кожны мог у нас перадыхнуць, знайсці зразуменне, кожнага тут выслухалі, напаілі гарачым чаем.

З „Нівай“ было ім па дарозе. I не таму, дарэчы, што рэдакцыя „Нівы“ мясцілася ў цэнтры горада, куды вялі дарогі амаль кожнага прыезджага.

„Ніва“ была своеасаблівым мастом паміж Усходам і Захадам. Як жа часта паведамлялі нам з Мінска, што выкарыстаілі яны пададзеныя намі весткі аб жыцці беларусаў на Захадзе, за акіянам, а з Нью-Йорка — што дзякуючы нам яны маюць магчымасць шырока знаёміцца не толькі з беларусамі Беласточчыны, але і з жыццём беларусаў у БССР. Праз нашу газету далёкія сабе раней людзі збліжаліся, наладжвалі цесныя кантакты.

(Працяг на стар. 3)

НА МЯЖЫ

АБ ДЗЯРЖЫНСКІМ

Летам 1982 года Саюз польскіх пісьменнікаў паслаў мяне ў Маскву прыняць удзел у Днях Савецкай культуры. На месцы аказалася, што Дні будуць праводзіцца не ў Маскве, а ў Малдавіі. Вестка гэта мяне прыемна здзівіла. Я ніколі не быў у Малдавіі і мне было вельмі цікава пабачыць прыроду і сутыкнуцца з людзьмі гэтай рэспублікі. Паляцелі мы ў Кішынёў самалётам. На месцы ўжо былі многія вядомыя слаўныя пісьменнікі, між іншым, Булат Акуджава. Гаспадары паказалі нам сваю зямлю вельмі шырока. Выязджалі мы далёка па-за Кішынёў. Я першы раз у жыцці сутыкнуўся з дзесяткамі і сотнямі гектараў сланечнікавых і вінаградных плантацый. Малдавія рабіла ўражанне краіны заможнай і прыгожай.

Гаспадары арганізавалі нам аўтарскія сустрэчы. Мяне паслалі ў нейкае падраздзяленне міліцыі горада Кішынёва. Прысутнічала на маім выступленні чалавек сорак афіцэраў. Я расказаў прысутным аб нялёгкім становішчы ў Польшчы 1982 года. Гаварыў таксама аб жыцці беларусаў у Польшчы. Калі я скончыў, вядучы сустрэчу афіцэр сказаў, што сабраныя вельмі задаволены маёй інфармацыяй і ўрачыста заявіў:

— Мы в знак благодарности решили приподнести вам вашего славного земляка, а нашего патрона Феликса Эдмундовича Дзержинского.

Усе з энтузіязмам заляскалі ў далоні. Я, калі гаварыць шчыра, здранцвеў ад нечаканасці. Па-першае, мабыць, ад вякоў паэты не вельмі любіліся з паліцыянтамі. Па-другое, везці з Кішынёва ў Маскву і з Масквы ў Варшаву партрэт такой велічыні — гэта не простая справа. Па-трэцяе, калі б я перасякаў дзяржаўную мяжу з такім партрэтам, дык напэўна тамажнікі падумалі б, што ў яго рамках перавожу брыльянты, а за задняй аклейкай — рублі або долары. Па-чацвертае, Дзяржынскі не быў маім ідэалам, асабліва пасля таго, як я прачытаў Леніна, які называў Дзяржынскага і Арджанікідзе велікарускімі дзержымордамі за тое, што яны расправіліся з паўстанцамі Закаўказзя. Усё гэта перакрэслівала ўсялякі сэнс вязення мною Дзяржынскага з Кішынёва ў Маскву і з Масквы ў Варшаву.

Калі слухачы ўжо разышліся і астаўся ў зале толькі афіцэр, які вёў сход, я пачаў яго асцярожна адводзіць ад думкі ўручэння мне партрэта. Пастараўся я нават увесці як бы гумарыстычны матыў, сказаўшы, што Дзяржынскі па сутнасці не з'яўляецца маім земляком, бо ад маіх Бандароў, да Койданава болей чым трыста кіламетраў. На гэта афіцэр сказаў:

— Здесь пространство не играет никакой роли, главное — национальная и идейная близость!

Тады я пачаў тлумачыць, што я з'яўляюся беларускім селянінам, а Дзяржынскі быў польскім памешчыкам і, як вядома, паміж гэтымі класамі вялікай любові не было.

— Так вы говорите о древнем прошлом. Дзержинский отошёл раз и навсегда от идеалов и интересов своего класса и стал на сторону борющегося международного пролетариата. Будьте уверены, что присутствие Феликса Эдмундовича в вашей варшавской квартире во многом окрасит вашу жизнь.

Я яшчэ намякнуў, што могуць быць камплікацыі з тамажнікамі на мяжы, якія могуць распароць партрэт.

— Не беспокойтесь, никто не смеет тронуть пальцем портрет этого выдающегося чекиста, — супакойваў мяне афіцэр.

Вычарпаўшы аргументы, я замоўк і рабіў такую міну, быццам бы згаджаўся. Аднак папрасіў, каб мне адразу партрэт не давалі, таму што я не вяртаюся ў гасцініцу, а іду ў горад, і ў такой сітуацыі будзе ён мне перашкаджаць хадзіць па вуліцах. Афіцэр нават уцешыўся, сказаўшы:

— Это хорошо. Дело в том, что мы хотим сделать на портрете дарственную надпись, мы привезём вам портрет в гостиницу.

Пахадзіўшы па горадзе, я з непакоем вяртаўся ў гасцініцу. У пакоі падарунка яшчэ не было. Прылегшы, я прызадумаўся. Дайшоў да вывады, што партрэт Дзяржынскага ні ў Маскву, ні ў Варшаву не павязу. Пакіну яго ў гасцініцы. Зніму са сцяны нацюрморт, схаваю яго за шафу і на яго месцы павешу Дзяржынскага. Не думаю, каб нехта асмеліўся зняць са сцяны „караючы меч рэвалюцыі". Калі ўжо канчаткова рашыў пытанне, пачаў ізноў нервавацца: міналі гадзіны, а партрэта Дзяржынскага ніхто ў гасцініцу не прыносіў...

І не прынёс да канца майго прабывання ў Кішынёве. Чаму? Не ведаю. Ва ўсякім выпадку, выехаў з Кішынёва без „земляка".

Калі вяртаюся часам думкамі да гэтага, па сутнасці, гумарыстычнага здарэння, дык адчуваю нават удзячнасць да афіцэра і яго канцэпцыі. Увайшла яна ў маё жыццё як нешта арыгінальнае і, мабыць, непаўторнае. А як вядома, многія арыгінальныя і непаўторныя падзеі маюць у сабе гумарыстычныя элементы, без якіх наша жыццё было б манатоннае і малацікавае.

Алесь Барскі

ПРЫКОНЧЫЛІ НАС ЦІ НЕ?

(Працяг са стар. 1)

пра наш супольны заўтрашні дзень, а палякі ўсё аглядаліся на дзень учарашні ды пазаўчарашні. І прымусілі нас усіх (маю на думцы ўсе нацыянальныя меншасці) азірацца таксама назад. Пачалі вылазіць прывіды і кашмары супольнай гісторыі, войны і варажнеча, адкрываліся незарубцаваныя раны памяці, у якой усплывала наверх толькі ліхое і благое. Атрымалі за сваё і немцы, і ўкраінцы, і мы, беларусы. Праўда, мы як быццам крыху менш. Усяго нам прычапілі толькі тое, што мы нібыта занадта шчыравалі ў пабудове камунізму ў Польшчы. А гары ён гарам, той камунізм пракляты! Колькі ж яшчэ прыйдзецца выпакутаваць беларусу з-за яго?

Ніхто з прадстаўнікоў нацыянальных меншасцяў не прыняў ні тону, ні накірунку дыскусіі на тэлебачанні. Дарма аднак было шукаць нейкай супольнасці інтарэсаў, нейкай тэмы, накіраванай у будучыню. Рэплікі міналіся ў паветры, ваявалі мы зусім іншай зброяй або на зусім іншых палях бою. Калі сказаць метафарычна, „іншародцы" прыйшлі на сутычку з лазернай зброяй, а на іх рушылі з сякерамі. Невядома, баяцца ці смяяцца?

У гонар палякам належыць сказаць, што пасля першага шоку ў студыю пачалі званіць. Людзі бачылі, што дзеецца нешта брыдкае, і ім было сорамна за сваіх. Вядучы прачытаў раз ці два перапросіны ад гледачоў за паводзіны палякаў перад камерамі. І я ўпэўнены, што шмат хто з палякаў будзе адчуваць сорам за гэтую перадачу. Шмат каму будзе абсалютна няўцям тое, што адбывалася падчас яе. Аднак большасць зрэагуе на яе прыблізна так: усё ж такі далі мы ім адпор.

Пачулі мы і прадстаўнікоў эндэцыі (нацыянальнай дэмакратыі), ажно з чатырох партый гэтага палітычнага накірунку. Прадстаўнікі дзвюх партый ідэалагічныя і праграмныя свае спрэчкі перанеслі ў студыю і падколвалі адны другіх, а адзін дзядзька (той лысы) прадстаўляў адразу дзве партыі. Здаецца, ён сказаў адну рэч, якую варта запамятаць нашым „тутэйшым" і ўсім „праваслаўным палякам". Эндэцыя не хоча, каб пад палякаў падшываліся нейкія пярэваратні, нейкія тутэйшыя ці чорт ведае хто. Эндэкі дапільнуюць, каб польскі народ не забрудзіўся нейкай непаўнацэннай прымессю. Вось так.

Што нам трэба думаць пра ўсё гэта? Наша газета чакае вашых меркаванняў, вашых адгалосак. Яны, па-мойму, павінны быць. Жыць нам сярод палякаў, і нікуды ад іх не падзенешся. Найважнейшае, мы не павінны баяцца. У мяне такое ўражанне, што палякі, пакуль што, нам не раўня ў дыскусіях на нацыянальныя тэмы. Яны проста яшчэ не бачаць гэтай тэмы і кідаюцца наслепа. Агульна кажучы, калі мець на ўвазе ўсё польскае грамадства, а не паасобных яе прадстаўнікоў. Пра нас мала хто ў Польшчы што-колечы ведае.

Нам трэба пастарацца зразумець. Зразумець тое, што пасля 45-гадовай блакады ў сродках масавай інфармацыі звестак пра нацыянальныя меншасці такі першы агульны форум мусіў выклікаць нечаканую рэакцыю. Нечаканую перад усім для саміх палякаў. Ім усё здавалася, што яны — народ надзвычай талерантны, а тут выйшла якраз наадварот. Урок талерантнасці яны мусяць вывучыць самі. Ні беларус, ні ўкраінец у настаўнікі ім не падыдзе. А нам яшчэ трэба зразумець, што ў палякаў глыбокая антыкамуністычная траўма. Таксама, агульна кажучы. Лячыць яе можна толькі дэмакратыяй, у дэмакратычным грамадстве. А яны стараюцца выбіць клін клінам. З аднае аўтарытарнасці ў другую. Учора ўся праўда была ў камуністаў, сягоння — у антыкамуністаў. І ніякая дэмакратыя з гэтага не атрымліваецца. Таму і разважаюць яны, супрацьстаўляючы сабе белае і чорнае. А нашы колеры — бел-чырвона-белыя.

Ян Максімюк

ПОШТА

Добры дзень, „Ніва" і „ніўцы"!

Дзякую, што некаторыя з маіх вершаў убачылі свет у Вашай газеце. Праўда, адразу хачу задаць пытанне: ці магчыма атрымаць за іх ганарар? Канешне, за некалькі радкоў ён вялікім надта не будзе, але ўсё ж хацелася б атрымаць тлумачэнне: якім чынам ён выплачваецца жыхарам БССР і ці выплачваецца ўвогуле? Растлумачце нам, калі ласка, гэтую справу.

Ігар Сідарук,
г. Кобрын

Ад рэдакцыі: Усім аўтарам, чый матэрыял друкуецца ў „Ніве", налічваем ганарар, аднак замежным карэспандэнтам грошай за граніцу не высылаем. Можам ганарары трымаць у дэпазіце, напрыклад, на працягу года, і тады аўтар павінен прыехаць да нас і ўзяць грошы ў касе нашага выдавецтва. Большасць карэспандэнтаў з БССР просіць свае ганарары пералічваць у фонд пабудовы Беларускага музея ў Гайнаўцы. У сувязі з тым, што ваш ганарар быў адносна невялікі, мы вырашылі перавесці яго ў фонд Гайнаўскага музея, аб чым паведамілі ў „Ніве" № 48.

(Працяг на стар. 7)

ПАСОЛ БЕЛАРУШЧЫНЫ

(Працяг са стар. 1)

Вакол „Нівы“ на працягу многіх гадоў гуртаваліся не толькі вясковыя карэспандэнты, на якіх у большасці абапіралася „Ніва“ ў першыя гады яе існавання, але і мясцовыя літаратары, якіх, можна сказаць, нарадзіла „Ніва“. Гэта для іх шматгадовы галоўны рэдактар „Нівы“ Георгій Валкавыцкі стварыў літаратурную старонку. Маладым літаратарам ён прысвячаў максімум увагі. Быў іх настаўнікам, чуллівым дарадчыкам і агітатарам, правіў, заахвочваў, прыхіляў. Пазней студэнты пачалі прадстаўляць свае справы на старонках „Прысутнасці“. І да сёння ўсе яны ў нейкай ступені лічаць „Ніву“ сваім домам. Таксама нашы мастакі і настаўнікі.

„Ніва“ заўсёды з'яўлялася як бы базай, прыстанішчам для пісьменнікаў і вучоных, артыстаў і рэжысёраў, дзеячоў культуры і кінематаграфістаў, для прадстаўнікоў Народнага фронту з БССР. Не абміналі „Ніву“ ні амерыканскія, ні аўстралійскія госці. „Ніва“ ж і Беларускі музей у Гайнаўцы, які яшчэ будуецца, заўсёды былі для іх важныя. А ўжо што датычыць духавенства, дык бывалі ў нас і праваслаўныя святары (часта — нашы карэспандэнты), і каталіцкія ксяндзы, і пастары-баптысты са Злучаных Штатаў Амерыкі. Бо ўсе яны былі беларусамі і свае першыя крокі кіравалі ў „Ніву“ — беларускую газету.

І ўжо найбольшай узнагародай было для нас, калі госць з БССР, развітваючыся, гаварыў: „Ну, усё. Ад сёння гавару толькі па-беларуску!“.

„Ніва“ на працягу многіх гадоў свайго існавання была летапісцам жыцця беларусаў Беласточчыны. Яна прымала актыўны ўдзел ва ўсім, што датычылася іх духоўнага і матэрыяльнага жыцця, займалася таксама шырока культурна-асветнымі справамі, шмат увагі прысвячала беларускаму фальклору, інфармавала сваіх чытачоў аб жыцці беларусаў за мяжою.

Цікавая справа. Нават пошта, калі атрымлівала ліст, напісаны па-беларуску ці па-руску, але адрас быў не надта дакладны, кіравала яго ў „Ніву“. Ведала, што там разбяруцца. А былі і такія лісты, на якіх было проста напісана: Польшча, „Зорка“. І гэткі ліст траплаў да нас беспамылкова.

„Ніва“ заўсёды была паслом беларушчыны.

Сёння гвалтоўна змяняюцца часы, слова „мець“ бярэ верх над словам „быць“, сутнасць якога зводзілася да быцця кімсьці, нешта прадстаўляць незалежна ад таго, прынясе гэта вялікія матэрыяльныя сродкі ці не: быцця карысным некаму і шчаслівым ад таго, што даеш людзям радасць... Так было калісь і добра ведаюць аб гэтым першапачынальнікі „Нівы“. У сённяшнія дні, калі на першы план высоўваюцца грошы, якія многім, асабліва маладым людзям, асвятляюць сваім бляскам жыццёвую дарогу, усе вартасці набіраюць іншага сэнсу.

Грошы, грошы... Вядома ўжо, што ад пачатку будучага года культурныя ўстановы таксама будуць ахоплены драпежным прынцыпам рынку. Кожны мае зарабіць на сябе сам. Але якая газета можа зарабіць сёння на сябе, калі ўсё, а перш за ўсё папера, даражэе з дня на дзень?! Тым больш, што газеты нацыянальных меншасцяў наогул дэфіцытныя і заўсёды вымагалі датацый. Суполка, якая дагэтуль выдае іх, гэта значыць РСВ „Прэса-кніжка-рух“, адмаўляецца выдаваць іх далей. Ідуць перагаворы паміж РСВ і Міністэрствам культуры, якое мае ўзяць меншасны друк пад сваю апеку. Здавалася б, усё ў парадку — будзем мець наступнага апекуна. Адзін толькі клопат — трэба каб нехта даў грошы, бо Міністэрства культуры столькі не мае. Такой багатай эміграцыяй (як украінцы ці яўрэі), якая б падтрымала існаванне газеты, беларусы таксама пахваліцца не могуць. Ва ўсякім выпадку, тыя грошы, якія маглі б падкінуць яны, гэта не тыя грошы, якіх мела б хапіць на выдаванне газеты. Дык хто іх дасць? Ці ГП БГКТ будзе ў стане маланкава разгарнуць такую гаспадарчую дзейнасць, што заробіць і на сябе і на „Ніву“? І наогул ці хопіць тады ўжо сіл і інвенцыі на культурную дзейнасць?

Гэтыя і падобныя назойлівыя пытанні мучаць усіх, каму дорагі беларускія справы, на парозе Новага 1990 года. Што прынясе ён нам разам з пераменамі — ці заўсёды рацыянальнымі і маючымі на ўвазе патрэбы чалавека?.. Хочацца верыць, аднак, што справа „Нівы“, дух „Нівы“ — верная прадаўжальніца традыцый „Нашай нівы“ — пераможа. Не маем права дапусціць да таго, каб 35-ы год існавання стаў пачаткам яе канца.

Ада Чачуга
Фота Яніны Чэрнякевіч

Галоўны рэдактар „Літаратуры і мастацтва“, паэт Анатоль Вярцінскі (пасярэдзіне) на спатканні ў „Ніве“ 5 снежня 1988 года.

СПАДАРУ САКРАТУ ЯНОВІЧУ

Апошнім часам у сваіх крыпта-тэкстах („Ніва“ ад 15.X.1989 г. і ад 26.XI.1989 г.) ты два разы ўспомніў таксама і маё прозвішча. Што я магу на гэта сказаць?! Найлепш было б, вядома, прамаўчаць тваю ірытацыю... Але ж шкада мне цябе, проста шкада як пісьменніка. З тваім маламестачковым, чэпкім светаўспрыманнем, з тваёй рамесніцкай зыркай памяццю да дробязяў нашага побыту, з арганічным выпраменьваннем плебейскай мовы і культуры, з тваёй, урэшце, да сёмых потаў мужыцкай працавітасцю, — мог бы з цябе атрымацца неблагі бытапісацель, беластоцкі летапісец нашага, беларускага „акварыума“, кідкі апавядальнік цнатліва-павучальных абразкаў, гісторый, якія любіць масавы чытач. Нічагуткі я тут не іранізую, бо іменна такія кнігі патрэбны нам дазарэзу, каб заахвоціць да чытання пабеларуску звычайных людзей. Масавае чытанне пачынаецца не ад сублімаванай паэзіі ці вырафінаванай прозы, але вось ад такіх кніг.

І тут ты мог бы споўніць сваю гістарычна-нацыянальную місію. Мог бы, але ж... Прыродныя задаткі — гэта яшчэ не ўсё, як аказваецца. Трэба іх дапаўняць, памнажаць, узбагачаць высокай духоўнай культурай. І гэта працэс, які не мае канца. Гэта банальнасць і не мне цябе павучаць. Але вось яшчэ што хачу прыпомніць. Праўдзівы пісьменнік ніколі добра не ведае, ці тое, што ён стварыў, мае мастацкую вартасць, ці арыгінальны яго думкі, ці свежы яго погляд. Ён усё сваё творчае жыццё сумняваецца — ва ўсім: у праўдзе ісцін, у разумнасці сэнсаў, у людскіх учынках і адчуваннях, сумняваецца таксама адносна сваіх магчымасцяў. Але — парадокс! Такое безупыннае, да трагічнага раздваення, сумненне, такі неспакой з'яўляецца для творчай асабовасці адзіным і надзейным рухавіком яго бесперапыннага развіцця: прыступка за прыступкай, усё вышэй, шырэй і самабытней...

Дык вось такой якраз творчай няўпэўненасці, як мне здаецца, зараз у цябе няма. Калісь была, але сплыла. Спрычыніліся да таго таксама твае „памагатыя“, якіх заўсёды дастаткова многа ў прылітаратурным жыцці і якія на тысячу галасоў паўтораць пасобныя фразы свайго ідала — аж той паверыць ім і, як той папугай, будзе ўжо паўтараць толькі тое, чаго яны хочуць. І яны абвясцілі цябе пісьменнікам талентам еўрапейскага фармату. І цяпер ты, Сакраце, беззапеляцыйна сцвярджаеш: „Бог здарыў мяне талентам“, або „Każde moje słowo na wagę“. Дай Божа! Дай Божа! Вядома, думаць пра сябе можа кожны як хоча... Бяда, аднак, у тым, што сур'ёзна паверыўшы ў сваё здольнасці, ты не дапускаеш да крытычнай ацэнкі сваіх літаратурных тэкстаў. Пра мае і Латышонка выказванні ў дыскусіі аб кніжцы „Беларусь, Беларусь“ адзываешся так: „Далі волю сваім языкам“, „Пляткарства зайздроснікаў“, „Насякерыліся пераскочыць мяне“. Нават калі б мы і не мелі слушнасці, то ці не лепш было б, калі ўжо аўтар сам бароніць сваю пазіцыю, грунтоўна выткнуць нам нашы памылкі і невуцтва. Але ты ўхіліўся ад мерытарычных разваг і, так сказаць, інтэлектуальную ігру розуму перакладаў на фізіялагічныя рэфлексы.

Што тычыцца твору „Беларусь, Беларусь“, то я хачу яшчэ раз сказаць: кніжка гэта настолькі паказалася мне цікавай, што я падумаў, што пра яе варта пагаварыць і гэту дыскусію апублікаваць у „Ніве“. Чаму — я тлумачыў ва ўступным слове. Але ты не заўважаеш гэтага, на жаль. Пішаш таксама, што быццам бы мне „не даспадобы“ твая „публіцыстычная актыўнасць у беластоцкім польскім друку“ хоць я ніколі публічна не выказваўся пра тваю „польскую“ публіцыстыку. Праўда, намнога раней, у прыватным лісце да цябе я раіў табе берагчы творчыя сілы, а не спажыткоўваць іх на публіцыстычную дрыгву. І пры ўсім тым, што ты рабіў і робіш дабрага для беларускай ідэі, там жа, недзе побач, учыняеш гвалт: табе здаецца, што толькі ты адзін умееш змагацца і змагаешся за Беларусь. І толькі твае метады — адзіныя і правільныя. А калі хто дзейнічае інакш, іншымі сродкамі, ціхай і спакайней, гэта ўжо, паводле цябе, „беларусападобенец“. Ці ж так можна? Ці так павінен пісьменнік — без талерантнасці для чужых поглядаў, без паблажлівасці? Ці так павінен той, хто хоча „прэтэндаваць на беларускага палітыка“, калі ён не памяркоўны? Яшчэ не стаўшы афіцыйным лідэрам партыі, ты

(Працяг на стар. 4)

(Працяг са стар. 3)

ўжо дамагаешся ад мяне матэрыяльнай „падтрымкі нас“ (перад выбарамі ў Сейм я выказваўся па радыё за Яновіча і Яўгена Мірановіча!) А што будзе, калі станеш лідэрам? Якая будзе твая партыя?

Можа варта адумацца, Сакрат? Можа і задумацца варта, чаму ўсё-такі чытачам тваіх твораў не што ў іх не падабаецца, выклікае эмоцыі і спрэчкі? А можа гэта якраз так і павінна быць? А можа, урэшце, варта ўспомніць, што ўсяму ёсць найвышэйшы суддзя — Час! І абражацца на мяне, смяротнага, няма патрэбы, бо хочаш ты гэтага ці не — мы ягады аднаго поля, мы прыпісаны да адной гісторыі, да адной ідэі, да адной маці-айчыны і больш нас гэта яднае, чым табе здаецца.

Ян Чыквін

ШТО З НАМІ БУДЗЕ?

Калі гаварылася, што ўсё будзе самафінансавана, я не раз думала, што дойдзе да таго, што нават усе газеты, школы і г.д. будуць таксама ўтрымоўвацца толькі за свае сродкі. Вельмі баялася за лёс „Нівы“. Як вядома, наша газета выдаецца дзякуючы датацыям.

Будучы ў Беластоку ў лістападзе я зайшла ў рэдакцыю і пачула, што справы стаяць вельмі дрэнна. Усе газеты і арганізацыі нацыянальных меншасцяў будуць пад „апекай“ Міністэрства культуры і мастацтва і трэба будзе ўтрымацца за свае сродкі. Вядома, што трэба развіваць нейкую гаспадарчую дзейнасць. А за што? Як разгарнуць дзейнасць, калі ў касе амаль пуста? Узяць пазыку ў банку? А калі штосьці не выйдзе, тады што? Такіх пытанняў многа.

Усё было б добра, калі б усе беларусы, якія жывуць на Беласточчыне, чыталі „Ніву“ і не шкадавалі грошай на гэтую газету, і хаця невялікімі складчынамі падтрымоўвалі ўсе беларускія мерапрыемствы. Так аднак не ёсць. Вельмі многа беларусаў цураецца свайго роднага і заўсёды ідзе за тымі, якіх больш. Прыйшлося мне гаварыць з такімі людзьмі і мушу сказаць, што гэта людзі ніякія. Ходзяць у царкву, бо яны „праваслаўныя“, але не беларусы яны, а палякі, бо ў Польшчы жывуць. Спытала, што было б, калі б жылі яны ў Англіі: кім тады былі б? Гэта проста, — адказвалі, — мы былі б англічанамі. У якой краіне жывеш, то такі ты і ёсць. Калі ў Францыі — ты француз, у Чэхаславакіі — чэх ці славак...

Мяне бярэ страх: што будзе, калі „Нівы“ не стане? Не таму баюся я, што мае артыкулы часта друкуюцца, але таму, што гэта наша беларуская газета. З

(Працяг на стар. 5)

СВОЙСКІЯ МАЛЮНКІ

Старая хата з Паўночнага Вострава. Мал. Ў. Петрука

ГРАШАНОС

Ад вякоў таго, хто разносіу лісты і газеты, называлі лістаношам ці пісьманосцам. Цяпер лістаношу газетаў насіць не загадалі: Не аплачваецца гэта пошце. За кожны нумар трэба плаціць па сотні — тады прынясуць. Што будзе пасля — час яшчэ пакажа.

Навошта селяніну газета? Ён і так усе розумы з'еў. Паўвеку яго вучылі гаспадарыць з алоўкам. „Зялёнае святло“ яму давалі, ад якога ажно ў вачах цямнела. Газеты яму бясплатна насілі. Вучылі, вучылі, і цяпер што? Праз яго і крызіс паўстаў! І цэны праз селяніна павысіліся! А праз каго мяса і масла марнуецца? А ён яшчэ бастуе бунтуецца! Не даць яму газету і ўсё! Няхай глядзіць, як шпак, у тэлевізар корміць сваю жывёліну, якой і купляць ад яго ўжо не хочуць. А калі захоча газету, няхай плаціць адпаведна. Лістанош цяпер іншымі справамі займаецца. Ён жа грошы торбамі на вёску валочыць. Знай, селянін, працуй, як вол, а на старасць грашыма цябе абсыплюць. Калі ўжо да пенсіі дацягнеш, старайся як найдаўжэй пажыць. А то, можа, дабʼешся пенсіі, але каляндар табе можа не будзе патрэбны...

Трэба назву лістаноша змяніць. Можа, назваць яго „грашаносцам“ або „дарожнай касай“? А можа яшчэ інакш? Падумайма над гэтым якраз, даражэнькія!

Г. Мароз

З СЕСІІ РАДЫ ПЕДАГАГІЧНАГА ПРАГРЭСУ

НАШЫ НАСТАЎНІКІ Ў АВАНГАРДЗЕ

Нядаўна адбылася чарговая сесія Ваяводскай рады педагагічнага прагрэсу. Была яна прысвечана працы настаўніка са здольным вучнем.

У вялікай актавай зале механічных школ у Беластоку сабралася шмат настаўнікаў, бібліятэкараў і працаўнікоў асветы з усяго ваяводства. Тэма была цікавая, у значнай ступені новая, а ва ўсякім разе пытанне гэтае разглядалася зусім інакш як ніколі дагэтуль. Справа ў тым, што сістэма нашай асветы сёння патрабуе грунтоўных перамен. Незадаволены ёю не толькі бацькі і вучні, але і самі настаўнікі. Наша школа стала ўстановай, якая ўбівае ў галаву дзіцяці вялікую колькасць інфармацый, але не выхоўвае яго, не фармуе яго светапогляд, не вучыць жыць у нашым складаным грамадстве і ў наш вельмі тэхнічны і небяспечны для чалавека час.

Як падкрэсліваў у сваім уступным слове праф. др хаб. В. Панэк, дэкан аддзялення педагогікі і псіхалогіі філіяла Варшаўскага універсітэта, навучанне павінна заключацца ў выхоўванні ў вучняў самастойнасці, актыўнасці ў жыцці. Трэба навучыць вучня самастойна здабываць інфармацыі і самастойна развівацца. У гэтым заключаецца новая роля настаўніка. У канцы нашага стагоддзя малады чалавек павінен мець не перапоўненую ведамі галаву, а добра ўпарадкаваную.

Аб новай філасофіі ў навучанні з цікавым дакладам выступіў дац. др габ. Станіслаў Попэк з Універсітэта імя М. Кюры-Складоўскай у Любліне. Да гэтага часу, — сказаў ён, — асвета арыентавалася на сярэднездольнага і на слабога вучня, якога трэба было перацягваць з класа ў клас, дацягваючы яго да сярэдняга. Здольныя ж дзеці аказваліся зусім занядбанымі. І толькі іх уласныя намаганні, іх пошукі і самастойная праца робіць з іх адукаваных людзей.

Госцем сесіі была дац. др Станіслава Белахвостава — кіраўнік кафедры педагогікі і псіхалогіі Гродзенскага абласнога інстытута ўдасканальвання настаўнікаў. Тэма яе выступлення — „Праца са здольным вучнем на Гродзеншчыне“. З цікавейшых прыкладаў працы настаўніка са здольным вучнем [illegible] яе даклада можна назваць наступныя: выкарыстоўванне спецыяльна падрыхтаваных вучняў у ролі кансультантаў на ўроках, папулярызацыя розных конкурсаў і турніраў, тыпаванне выключна здольных дзяцей у спецыяльныя школы, спецыялістычныя летнія лагеры і інш.

Як добры прыклад працы настаўніка з вучнем на сесію з дакладам была запрошана настаўніца біялогіі беларускага ліцэя імя Б. Тарашкевіча ў Бельску. Ніна Суліма. Яе папрасілі падзяліцца вопытам сваёй працы. За 9 гадоў працы ў гэтым ліцэі Ніна Суліма падрыхтавала 17 фіналістаў Агульнапольскіх алімпіяд па біялогіі, у тым ліку 9 лаўрэатаў. Усе вучні, якія хадзілі на факульта-

З дакладам на сесіі выступае Ніна Суліма.

ПАБЫВАЎ У САНАТОРЫІ „КРЫНІЦА"

Распаложаны за 11 км ад Мінска на правым беразе Свіслачы, над галубой гладдзю вадасховішча „Крыніца", у гушчы беластволых бяроз і сасновых пагоркаў маляўнічы закутак беларускай прыроды — Ждановічы з'яўляецца любімым месцам адпачынку мінчан. Гэты курортны пасёлак заснаваны ў 1906 годзе мінскім лекарам Іванам Усцінавічам Здановічам. У 1922 годзе ўзнік тут дом адпачынку „Ждановічы". У шасцідзесятыя гады непадалёк былі выяўлены лячэбныя мінеральныя воды. Для іх выкарыстання ў 1966 годзе быў адкрыты санаторый „Крыніца". Працуюць тут лячэбнадыягнастычныя кабінеты, водалячэбніца, інгаляторый. Выкарыстоўваецца тарфяное гразелячэнне. У санаторыі лечаць хваробы органаў стрававання і абмену рэчываў. Далечваюцца таксама хворыя пасля вострага інфаркта міякарда. На працягу аднаго года прабывае тут каля 14 тысяч чалавек.

На падставе пагадненняў паміж Беларускім таварыствам „Радзіма" і ГП БГКТ, два пенсіянеры з Беласточчыны на працягу года атрымоўваюць накіраванне ў санаторыі Савецкай Беларусі дзеля паляпшэння свайго здароўя. У рамках гэтага пагаднення Міхась Хмялеўскі ў жніўні г.г. пабываў у санаторыі „Нарач", а я ў кастрычніку г.г. — у санаторыі „Крыніца".

Закватаравалі мяне ў адным пакоі з Рыгорам Скалковічам, беларусам з Аргенціны. Ад першага дня нашай пабыўкі ў санаторыі „генеральным рамонтам" нашых арганізмаў занялася нястомная доктар Галіна Антонаўна Макіёнак. Прыпісала яна нам рознага роду лячэбныя працэдуры: ультрагукі, парафінавыя абаграванні, жамчужныя ванны, масажы, інгаляцыі, мінеральныя воды. На аслабленыя сэрцы — прагулкі маляўнічымі алеямі па золаце восені пад нагамі і тратуарах уздоўж прасторнага вадасховішча „Крыніца". Харчаванне было добрае — чатыры разы ў дзень.

Клапаціліся ў санаторыі не толькі пра нашыя целы, але таксама і пра душы. Энергічны кіраўнік клуба Аляксандр Піліпавіч Бабініч запрашаў нас на ўсе культурныя мерапрыемствы. Амаль штодзень дэманстраваліся ў клубе цікавыя кінафільмы. Выступалі тут вядомыя беларускія спевакі, эстрадныя, харавыя і танцавальныя мастацкія калектывы, чыталіся цікавыя лекцыі.

Памятала таксама пра мяне і Бюро прапаганды Саюза пісьменнікаў БССР, якое арганізавала пяць аўтарскіх сустрэч. Два разы выступаў з вершамі ў санаторыі „Крыніца" (20 і 28 кастрычніка г.г.). Тры аўтарскія сустрэчы правёў разам з вядомым беларускім паэтам з Мінска Яўгенам Міклашэўскім. 24.Х. выступілі мы ў суседнім санаторыі „Беларусь", 26.Х. — у школьнай бібліятэцы імя М. Астроўскага ў Мінску перад вучнямі 6 і 7 класаў і 30.Х. — у 28 мінскай сярэдняй школе на вул. Горкага. Усюды прымалі нас вельмі сардэчна і прасілі прыязджаць да іх часцей. Кіраўніцтву Бюро прапаганды Саюза пісьменнікаў належыцца тут шчырая падзяка.

Асаблівую падзяку выказваю кіраўніцтву Беларускага таварыства „Радзіма" за запрашэнне, уладкаванне ў санаторыі і штодзённыя клопаты аж да самага ад'езду дамоў. А самае галоўнае, што пасля гэтага „генеральнага рамонту" арганізму ў санаторыі „Крыніца" з новымі сіламі магу ў далейшым працаваць на ніве беларускай культуры.

Віктар Швед

тыўныя заняткі па біялогіі да гэтай настаўніцы, без праблемы здавалі ўступныя экзамены ў медыцынскія акадэміі ці на аддзяленні біялогіі універсітэтаў. А дасягалася гэта агромністай працай з вучнямі — на працягу ўсяго навучальнага года і нават на канікулах. З вучнямі настаўніца працавала ў групах і індывідуальна. Найлепш падрыхтаваныя вучні, якія ўжо ўдзельнічалі ў конкурсах, станавіліся інструктарамі ў групах. Усе вучні, з якімі вядзецца дадатковая праца, пішуць працы на розныя тэмы і вядуць уласныя доследы. За свае 9 гадоў працы ў ліцэі Ніна Суліма напісала з вучнямі 80 навуковых прац, а іх тэматыка, ступень навуковасці выклікаюць здзіўленне нават у настаўнікаў гэтага прадмета. Даклад настаўніцы з Бельска быў адным з найбольш канкрэтных і цікавейшых на сесіі.

На выстаўцы школьных дапаможнікаў.

На гэтай жа сесіі выступіла яшчэ адна настаўніца з беларускай школы — Марыянна Пугацэвіч з бельскай падставовай школы № 3. Яна расказала аб сваіх дасягненнях у працы з вучнямі малодшых класаў. Сярод сямі-васьмігодкаў настаўніца вышукоўвае мастацкія таленты і працуе з імі некалькі гадоў. Спосаб Марыянны Пугацэвіч на абуджэнне ў малых дзяцей мастацкага густу, развіцця мовы і дэкламатарскіх здольнасцей — гэта інсцэнізацыя з дзецьмі казак на пачатак, а потым увядзенне іх у працу школьных тэатраў лялек. У бельскай „тройцы" працуе такіх тэатраў аж тры — кожны для адпаведнага ўзросту вучняў. Тэатр лялек з гэтай школы заўсёды займае вядучыя месцы ў конкурсах. Развіццё мастацкага таленту ў маленькіх дзяцей дае цудоўныя вынікі. Вучні гэтай школы займаюць перадавыя месцы і ва ўсіх беларускіх тэатральных і дэкламатарскіх конкурсах.

Сесія адбылася ў будынку адной са старэйшых школ нашага горада — у комплексе механічных школ. І гэта таксама невыпадкова. Нязменна папулярны сярод моладзі беластоцкі механічны тэхнікум навязвае ў сваіх традыцыях да рамесніцкага вучылішча, заснаванага ў Беластоку яшчэ ў 1921 годзе. Цяпер тут месцяцца, апрача пяцігадовага тэхнікума, трохгадовая прафесіянальная школа (спецыяльнасці — механік аўтамашын і апаратар апрацоўчых станкоў), трохгадовы механічны тэхнікум для працуючых, двухгадовая пасляліцэйная студыя са спецыяльнасцю — механіка машын і аўтамашын. У школе вельмі добра працуюць гурткі зацікаўленняў, мастацкія калектывы, а галоўнае, школа штогод займае першыя месцы ў конкурсе майстроў тэхнікі. Вучні школы падрыхтоўвалі для запрошаных на сесію гасцей выстаўку школьных дапаможнікаў, зробленых рознымі школамі, а таксама запрасілі гасцей-настаўнікаў паглядзець іх школьныя кабінеты і багатыя майстэрні, абсталяваныя ўласнымі сіламі вучняў і настаўнікаў.

Для прысутных на сесіі настаўнікаў і працаўнікоў асветы гэта сустрэча была адным са шматлікіх момантаў удасканальвання метадаў сваёй працы, а мне асабіста было прыемна бачыць, што настаўнікі беларускіх школ паказалі сябе ў авангардзе новых метадаў навучання. Ды наогул вельмі радасна бачыць і пераконвацца, што настаўнікі нашых, беларускіх школ укладаюць шмат сэрца ў працу з моладдзю, не шкадуюць на іх выхаванне ні сіл, ні ўласнага часу, ні працы.

Яніна Чэрнякевіч
Фота аўтара

(Працяг са стар. 4)

яе можна многа даведацца аб жыцці беларусаў на Беласточчыне і аб тым, што чуваць у беларусаў за мяжой ПНР. Вельмі прыемна зайсці ў рэдакцыю, калі паедзеш за пакупкамі ў Беласток. А так што? Без „Нівы" беларусы застануцца, як без часткі цела. Хто ведае, як пойдуць справы? Можа, БГКТ будзе ліквідавана і беларускія радыёперадачы?! Сумны час настаў.

Можа, хтосьці скажа, што я пераболышваю і зарана пачынаю плакаць. А можа ўсё будзе добра? Дай Божа, каб добра было, але, пакуль што, перад намі, беларусамі, вялікае невядомае. Быць нам або не быць нацыяй на людскім узроўні?

Аўрора

ЦІ ПЕРАД НАМІ НОВАЕ БЕЗДАРОЖЖА?

Не ведаю, ці могуць на штонебудзь прыдацца мае заўвагі на тэму ўваходу дзейнасці БГКТ на новы этап, але не ўмею абыякава ставіцца да будучыні нашай справы. Таму, хоць, можа, і мала карыснай, думкай усё ж хачу падзяліцца. Чытаючы „Занатоўкі з пленарнага пасяджэння ГП БГКТ" („Ніва" № 48) даведваемся пра сур'ёзныя цяжкасці, якія ў сувязі з пераменамі ў Польшчы паглыбляюцца ў дзейнасці БГКТ, а няўпэўненасць наконт лёсу „Нівы" маркотнымі пачуццямі перапаўняе душу. Дык што? Няма выхаду? У тым, што БГКТ павінна дамагацца звароту прадпрыемства „Бэтэска", ніхто не павінен сумнявацца.

Тое, што на Захадзе газеты друкуюцца за кошт чытачоў і існуюць дзесяцігоддзямі, павінна рэдакцыю „Нівы" адвесці ад чорных думак пра будучыню. А за якія сродкі выдавалі „Нашу ніву"?

Беласточчына мяжуе з БССР. Беларусь у нейкай меры павінна цікавіцца лёсам беларусаў, пражываючых у Польшчы, тым больш, што польскія дзяржаўныя ўлады даволі сур'ёзна зацікаўлены палякамі ў Савецкім Саюзе. Ці не разумна было б стварыць — на дзяржаўным узроўні — польска-беларускую камісію ўзаемадапамогі і гарантый развіцця для сваіх меншасцяў?

Думаю, што шмат разумных прапаноў знайшлі б чытачы, калі б захацелі напісаць у рэдакцыю. Дык ці не варта звярнуцца да іх з такім заклікам?

Анатоль Маўчун

Ад рэдакцыі: Зараз беларускі грамадскі рух апынуўся ў цяжкіх матэрыяльных умовах і гэта можа пагражаць яго існаванню. Падтрымоўваем прапанову нашага карэспандэнта і будзем вельмі ўдзячны нашым чытачам за выказванні на гэтую тэму.

Паказаць эміграцыю

Навязаная ў апошнія гады лучнасць паміж беларускай эміграцыяй і беларусамі Беласточчыны ўсё ўзмацняецца. Абмен мастацкіх калектываў („Дубіны“, „Васілёк“), навуковае супрацоўніцтва (удзел у канферэнцыях, студэнцкія стыпендыі) ды звычайныя, сяброўскія візіты з'яўляюцца прыкладам гэтага. Немалое значэнне мае тут матэрыяльная дапамога для Беластоцкага краю. З увагі на ненатуральную розніцу ў вартасці заходніх валютаў і нішчаснай польскай залатоўкі можа быць яна істотнай нават пры параўнаўча сціплых магчымасцях нашага зямляцтва на чужыне. За гэтую дапамогу і ахвярнасць належыцца ўдзячнасць, але таксама адчуваецца, так крыху па-беларуска-мужыцку, што трэба нечым адплаціць.

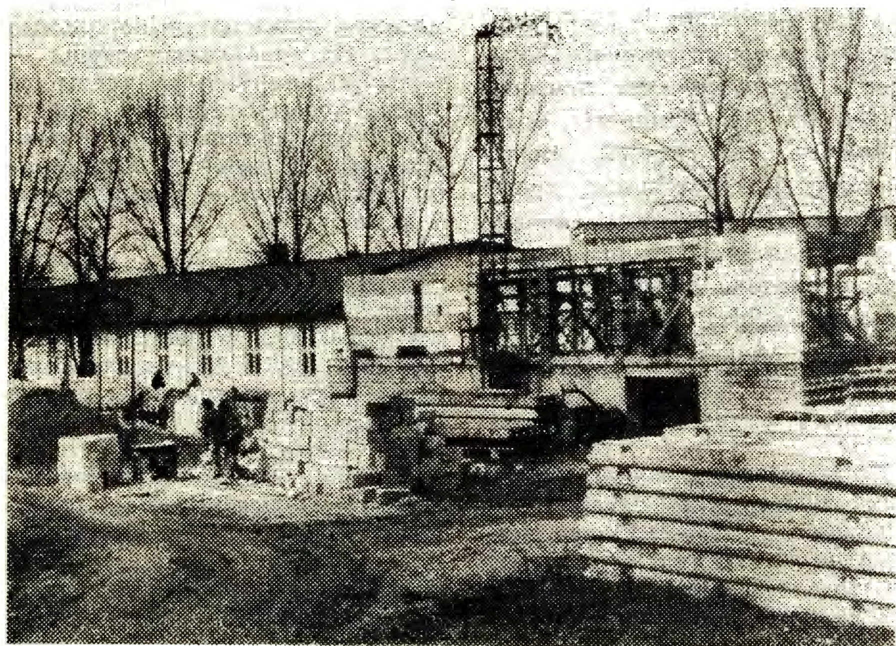
Адным з напрамкаў, у якім кіруецца дапамога эміграцыі, з'яўляецца Беларускі музей з ягонай нешчаслівай назвай: „Музей помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху“. (Дарэчы, трэба сказаць, што назва гэта не ўсім на Беласточчыне падабаецца. Для прыкладу, студэнты адразу выступілі супраць яе. Зараз змена палітычнай атмасферы дазваляе мець надзею, што і назву можна будзе памяняць і будзе яна такая, як сапраўды кажуць людзі: Беларускі музей). Нягледзячы на ўсё, дапамога ў пабудове музея — ідэя карысная. У выніку энергічнай акцыі, пачатак якой даў старшыня БГКТ Аляксандр Баршчэўскі, на музей было перададзена ўжо больш за 10 тысяч долараў толькі са Злучаных Штатаў Амерыкі. Выглядае, што грошы гэтыя выкарыстоўваюцца правідлова; музей памалу, але пастаянна расце. Вядома, што сродкі на пабудову складаюць таксама ахвяры беластачан, дзяржаўныя датацыі, а нават у апошнім часе грошы ад беларусаў з Савецкага Саюза. Музей — гэта справа агульнабеларуская і таму будаваць яго трэба разам. З другога боку, музей павінен таксама служыць усім.

Эміграцыя за сваю больш чым саракагадовую гісторыю мае шмат дасягненняў. Выдадзены былі сотні кніжак і дзесяткі часопісаў. Дзейнічалі мастацкія калектывы і навуковыя ўстановы. Арганізоўваліся фестывалі і мастацкія выстаўкі. Пастаянна праводзілася праца для папулярызацыі імя Беларусі ў свеце. Аб усім гэтым захавалася шмат дакументацыі, але, на жаль, не было створана месца і варункаў для іх паказу. Вітальныя сілы эміграцыі гаснуць. Другое і трэцяе пакаленні, нават калі захоўваюць нацыянальную свядомасць, не ўключаюцца ўжо актыўна ў дзейнасць. Сціплы музей, які існуе пры Бібліятэцы імя Францішка Скарыны ў Лондане, у ніякім выпадку не можа задавальняць, а ідэя беларускага музея ў Амерыцы ўсё... застаецца ідэяй. Ставіцца пытанне, ці нам, беларусам Беласточчыны, у падзяцы ды ў жэсце нацыянальнай салідарнасці не выпадае аддаць хаця б куточка нашага музея для паказу беларускай эміграцыі? Другое пытанне трэба паставіць суайчыннікам, параскіданым па ўсім свеце, што яны думаюць пра такую ідэю? Ці, ахвяроўваючы цяжка запрацаваныя грошы, не хацелі б бачыць нейкае адабрэнне іх ахвяры ў іншай форме, чым толькі падзяка ў „Ніве“?

Здабыць экспанаты не будзе, бадай, праблемай. Былі б гэта газеты і часопісы, кнігі і карціны, фатаграфіі і запісы музыкі. Лібералізацыя палітычнага жыцця павінна таксама спрыяць больш аб'ектыўнаму асэнсаванню гістарычных падзей без „ідэалагічнай барацьбы“ і „гістарычных ацэнак“. З практычнага пункту гледжання ажыццяўленне такой ідэі заахвоціла б эміграцыю да большай ахвярнасці і дало б ёй адзіную ў сваім родзе нагоду паказаць свае дасягненні на бацькаўшчыне.

Дык прапаную, каб у Беларускім музеі ў Гайнаўцы знайшлося месца для паказу культурнага жыцця беларускай эміграцыі ўсяго свету.

Валянцін Сельвясюк

На будове Беларускага музея ў Гайнаўцы вясной 1989 года. У глыбіні відаць адрамантаваны ўжо будынак „А“ (па былой мазаікарні). На першым плане работы пры будынку „Б“, у якім знойдзецца бібліятэка і памяшканне для навукова-даследчыцкай працы.

Мікола Іваноў

Да гісторыі сталінізму на Беларусі

— 13 —

2.5. Беларусізацыя і беларусы за межамі БССР

2.5.1. Першыя кантакты...

Адной з найбольш цікавых, а разам з тым спрэчных старонак гісторыі беларусізацыі 20-х гадоў з'яўляецца актыўны ўдзел у ёй ажыццяўленні беларускіх незалежніцкіх дзеячоў, значная частка якіх належала да палітычнай эміграцыі. Факт гэты доўгія гады амаль цалкам замоўчваўся савецкай гістарыяграфіяй, і таму сёння некаторыя яго аспекты ўспрымаюцца амаль што як сенсацыя. У сапраўднасці ж, менавіта масавы пераход на бок Савецкай улады палітычных працаўнікоў бальшавікоў з лагера беларускай эміграцыі і беларускага грамадства ў Польшчы дазволіў карэнным чынам змяніць абліччa Савецкай улады на Беларусі. З камуністычна - інтэрнацыяналістычнай і рускай па сваёй сутнасці, яна, дзякуючы наплыву беларускіх дзеячоў, набыла на кароткі час беларускі нацыянальны характар.

Пасля завяршэння грамадзянскай вайны і ганебнага падзелу Беларусі ў Рызе, галоўнай ідэяй, якая аб'ядноўвала беларускіх незалежніцкіх дзеячоў, была канцэпцыя „двух ворагаў“. Яе сутнасць заключалася ў прызнанні факту, што Польшча і Савецкая Расія гвалтам і прымусам падпарадкавалі сабе беларускі народ. У сувязі з гэтым эміграцыйны ўрад Рады Беларускай Народнай Рэспублікі зрабіў стаўку на дапамогу з боку незалежнай Літвы. У лістападзе 1920 г. паміж ім і ўрадам Літвы ў Коўне было падпісана пагадненне аб фінансавай і іншай падтрымцы ў справе змагання за незалежную Беларусь і вызваленне занятай польскімі войскамі Віленшчыны. Галоўную сілу беларускага незалежніцкага руху склала Беларуская партыя эсэраў (сацыялістаў-рэвалюцыянераў — БПСР), член Цэнтральнага камітэта якой, Вацлаў Ластоўскі, займаў пасаду старшыні ўрада БНР. Стратэгічная лінія БПСР і кантралюемага ёй урада заключалася ў падрыхтоўцы і ажыццяўленні ўсеагульнага ўзброенага паўстання як ва ўсходняй, гэтак і ў заходняй частках Беларусі. Планы прадугледжвалі ў выпадку поспеху паўстання аб'яднанне абедзвюх частак Беларусі і аднаўленне БНР у якасці незалежнай суверэннай дзяржавы. Дзеля гэтай мэты ўлетку 1921 года ў Коўне быў створаны Цэнтральны беларускі паўстанцкі камітэт на чале з членам ЦК БПСР У. Пракулевічам.

У хуткім часе, аднак, галоўны цяжар работы па падрыхтоўцы „ўсеагульнага паўстання“ перамясціўся ў заходнюю частку Беларусі. Прычынай гэтага з'явілася страта ў выніку рэпрэсій масавай базы эсэраўскага руху на тэрыторыі БССР. Савецкія органы дзяржаўнай бяспекі выявілі амаль усю сетку падпольных эсэраўскіх арганізацый, і ў ноч з 16 на 17 сакавіка 1921 г. ГПУ арыштавала Цэнтральны і Мінскі камітэты БПСР, а таксама 800 найбольш актыўных членаў гэтай партыі.

У верасні 1921 г. ў Празе адбылася Першая беларуская палітычная канферэнцыя, якая павінна была выпрацаваць канкрэтныя формы барацьбы і вызначыць рэальныя шляхі адраджэння БНР. На ёй, аднак, абмяркоўваліся планы ўзброенага паўстання галоўным чынам у заходняй польскай частцы Беларусі. Аб дзейнасці супраць Савецкай улады гаварылася больш у абстрактным, прапагандысцкім плане. Пражская канферэнцыя, якая па намеру яе арганізатараў павінна была аб'яднаць усе беларускія палітычныя сілы ў барацьбе за аднаўленне страчанай незалежнасці і выпрацаваць праграму актыўных дзеянняў на бліжэйшы час, не прывяла да ўзгаднення агульнай тактыкі для абедзвюх частак Беларусі. Наадварот, яна вылілася ў адкрыты канфлікт паміж прадстаўнікамі прапольскага (П. Алексюк, Л. Дубяйкоўскі) і пралітоўскага (К. Езавітаў, В. Ластоўскі) крыла эміграцыі. Усе рэзалюцыі канферэнцыі былі вытрыманы ў духу канцэпцыі „двух ворагаў“. У адной з іх гаварылася аб „савецкай акупацыі“ на Усходзе, якая параўноўвалася да жорсткага польскага нацыянальнага ўціску на Захадзе. Аднак ужо ў час Пражскай канферэнцыі пачуліся першыя галасы ў падтрымку канцэпцыі дасягнення кампрамісу з уладамі Савецкай Беларусі, у падтрымку канцэпцыі трансфармацыі БССР у сапраўдную беларускую нацыянальную дзяржаву. Падобныя погляды выразна адчуваліся ў выступленні А. Цвікевіча.

Цяга беларускіх дзеячоў замежжа да супрацоўніцтва з БССР была абумоўлена аб'ектыўнымі прычынамі. Польскія ўлады, якія ў перыяд існавання так званай Сярэдняй Літвы (1921—1922 г.г.) прабавалі неяк яшчэ спакушаць беларусаў з дапамогаю паасобных уступак тыпу згоды на існаванне абмежаванай колькасці беларускіх школ на Віленшчыне пасля

ЗАМАЛЁЎКІ з жыцця

СЯРОЖА

Кася была прыгожай дзяўчынай. Хлопцы ліплі, як мухі да мёду. Кася закахалася ў Сярожу. Бацька Сярожы не дазваляў яму жаніцца з дзяўчынай, якая была з беднай сям'і. Некалькі гадоў пасля вайны багачы толькі багатых хацелі.

Хлопец не слухаў бацьку. Штовечар хадзіў да дзяўчыны. Кася зацяжарыла. Сярожа аб усім сказаў бацьку.

— Як сабе хочаш! — крычаў стары Міхаль. — Калі ажэнішся з Касяй, нічога табе не дам.

— Ну, добра, — згадзіўся Сярожа. — Не буду жаніцца, але дома не застануся.

— Я мушу адсюль выехаць і пашукаць працы. Пасля забяру цябе, будзем жыць у горадзе, — сказаў дзяўчыне вечарам.

— Ты хочаш кінуць мяне! — заплакала Кася. — Не едзь, Сярожа!

— Я табе дам свой пашпарт. Гэта ж важны дакумент.

Кася паверыла. Сярожа зранку паехаў у гміну і напісаў праізнне выдаць яму новы пашпарт.

Атрымаўшы новы дакумент, пайшоў развітацца з Касяй. Ноччу ўцёк.

Кася ўсё чакала, што каханы вернецца, але той не прыязджаў. Бацькі Сярожы пры дапамозе міліцыі знайшлі сына. Прасілі, каб вярнуўся дадому, але ён не хацеў слухаць.

— Я буду жаніцца з багатай дзяўчынай, — заявіў бацькам.

Вяселле адбылося ў доме Маргарыты. Шлюб бралі ў касцёле. Пасля вяселля Сярожа з жонкай рэдка наведвалі бацькоў — далёка было, а бацькі ўвогуле не ездзілі да сына.

Прайшлі гады. Сярожа гадаваў трое дзяцей, а Кася — Сярожавага сына і дзве дачушкі (выйшла за суседа).

Маргарыта рашыла выехаць у Канаду. Там знайшла сабе іншага і хутка развялася з Сярожам.

— Няўжо Бог ёсць на свеце? — пытаў сябе Сярожа ў час бяссонных начэй. — Няўжо гэта кара за грахі маладосці?

Дзеці скончылі школы, паехалі да маці ў Канаду і там засталіся.

Сярожа быў адзін. Рашыў наведаць Касю. Прыехаў да бацькоў і зайшоў да яе. Кася гаспадарыла пры пліце, муж пагнаў на пашу кароў.

— Кася, Кася, — кінуўся да яе Сярожа. — Я прашу ў цябе прабачэння. Я нікому непатрэбны, я цяпер сам. Хадзі да мяне жыць, у мяне нічога рабіць не будзеш, паняй будзеш...

— Што я чую, — праз слёзы засмяялася Кася. — Вось калі ты паразумнеў! Не. Я мужа не кіну. Ён для майго дзіцяці быў родным бацькам, а ты адрокся ад свайго сына. Ідзі адкуль прыйшоў! Які ты ненавісны мне!

Сярожа выйшаў, як п'яны. Яму хацелася плакаць.

Аўрора

НОВЫ БЕЛАРУСКІ РОК-ГУРТ У БЕЛАСТОКУ

Мы ўжо пісалі аб тым, што ў першым канцэрце „Сустрэчы з беларускай песняй", які нядаўна адбыўся ў Беластоку, упершыню выступіў новы беластоцкі рок-гурт. Граюць і спяваюць у ім пяць хлопцаў: саліст Янка Хоха, гітара сола — Андрэй Хомік, гітара бас — Славамір Шчэбёт, акардэон — Тамаш Міранчук, перкусійны інструмент — Мацей Шафранец. Арганізатарам і кіраўніком гурту з'яўляецца Андрэй Хомік. У іх рэпертуары выключна беларускія песні. Першае іх выступленне было прынята з вялікім энтузіязмам.

Жадаем хлопцам вялікіх поспехаў на ніве беларускага музыкавання. Чакаем новых канцэртаў і прыгожых песень.

Тэкст і фота **Я. Чэрнякевіч**

НАША ПОШТА

(Працяг са стар. 2

* *

Дарагая „Ніва"!

Прабач. Мноства недахопаў было ў маім пісанні. Даўно пісаў, з формы выйшаў. Аднак, калі яшчэ патрэбны буду „Ніве", пастараюся „падцягнуцца". Вечарам пішу, святло ўжо не тое. А можа гэта старасць у вочы заглядае? Здаецца, сэрцам малады. А можа сябе так толькі пацяшаю?

Працаўнікам „Нівы" перадаю сардэчнае прывітанне. Жадаю здароўя, на штодзень як найбольш сардэчных хвілін і цёплых праменняў сонца, хаця зіма.

Грыша Мароз

* *

Шукаю **ПРАВАСЛАЎНЫ МАЛІТВАСЛОЎ** на царкоўнаславянскай і беларускай мовах, выдадзены ў Варшаве ў Друкарні Сінадальнай. Год выдання: 1933. Буду вельмі абавязаны, калі хтосьці зможа прадаць мне гэтае выданне або пазычыць на акрэслены тэрмін.

Wiesław Choruży
15-143 Białystok
Pułkowa 3 m 35

скасавання штучнай дзяржавы генерала Л. Жалігоўскага перайшлі да палітыкі жорсткага нацыянальнага ўціску. Беларускія нацыянальныя дзеячы і іх рух больш не былі патрэбныя польскаму ўраду. Распачалася гвалтоўная атака на беларускі друк, школьніцтва, культуру. Незалежная Літва таксама не магла стаць рэальнай апорай беларускага нацыянальнага руху. Па-першае, — з прычыны элементарнай, эканамічнай, фінансавай і ваеннай слабасці літоўскай дзяржавы, яе даволі абмежаванага міжнароднага ўплыву. А па-другое, — тут адсутнічала масавая база руху. У Літве не было беларускай нацыянальнай меншасці.

Пераадоленню атмасферы варожасці паміж урадам БССР і беларускай незалежніцкай эміграцыяй садзейнічалі даволі частыя кантакты паміж імі. Візіты прадстаўнікоў беларускага савецкага ўрада на Захад адбываліся амаль пастаянна на працягу першай паловы 20-х гадоў. Гэта быў час, калі паміж беларускімі дзеячамі, прыхільнікамі Савецкай улады і не праціўнікамі яшчэ не паўстаў той мур варожасці, падазронасці і шалёнай ідэалагічнай нянавісці, так характэрны для перыяду сталінізму. Эмігранты ўсё яшчэ ўспрымалі эмісараў урада БССР у якасці сваіх старых сяброў, паплечнікаў у святой справе нацыянальнага абуджэння беларусаў, якіх прыпадковы лёс закінуў у іншы палітычны лагер.

Першыя падобныя кантакты адбыліся ўжо ў 1922 годзе і былі звязаны з выданнем Народным камісарыятам асветы БССР (НКА) падручнікаў для беларускіх школ і іншай беларускай літаратуры. У разбуранай грамадзянскай вайной і інтэрвенцыяй Савецкай Беларусі наладзіць масавае выданне падручнікаў было немагчыма. Значныя цяжкасці перажывала і паліграфічная прамысловасць РСФСР. Таму ўраду БССР у 1921 годзе было адпушчана 20 млн. рублёў золатам на друкаванне кніжак за граніцай. На спецыяльную ўраду пасаду „кіраўнік беларускіх выданняў за мяжой" быў прызначаны вядомы дарэвалюцыйны нацыянальны дзеяч, адзін з пастаянных аўтараў „Нашай нівы" Змітрок Жылуновіч, якога добра ведалі ў беларускім асяроддзі замежжа. Маршруты яго падарожжаў у 1922 годзе былі наступныя: Коўна — Вільня — Берлін. У Коўне ён звярнуўся ў беларускае выдавецтва „Вызваленне", якое знаходзілася пад кантролем эміграцыйнага ўрада БНР В. Ластоўскага. У афіцыйным пісьме за подпісам тагачаснага Народнага камісара асветы БССР У. Ігнатоўскага ў рэдакцыю „Вызвалення" была накіравана просьба надрукаваць для беларускіх школ на Ўсходзе некаторыя падручнікі: „Роднае слова" Сцяпана Некрашэвіча, „Правапіс беларускай мовы" Язэпа Лёсіка і інш. Знамянальна, што аўтары гэтых падручнікаў былі добра вядомымі яшчэ з дарэвалюцыйных часоў уплывовымі незалежніцкімі дзеячамі.

У Вільні З. Жылуновіч звярнуўся да Старшыні беларускага выдавецкага таварыства М. Гарэцкага, свайго добрага знаёмага па дарэвалюцыйнай незалежніцкай дзейнасці. М. Гарэцкі і стаў тым чалавекам, які ўзяў на сябе заданне размеркавання заказа НКА ў віленскіх друкарнях. Значны ўплыў на падобную пазіцыю М. Гарэцкага і на ўвесь працэс фармавання адносін беларускай грамадскай думкі ў Польшчы да БССР аказала і тое, што НКА БССР замаўляў для сваіх школ падручнікі не толькі савецкіх аўтараў, але і кнігі вядучых дзеячоў беларускага руху ў Польшчы: „Граматыку для школ" Браніслава Тарашкевіча, „Гісторыю беларускай літаратуры" Максіма Гарэцкага, „Хімію" Вацлава Іваноўскага і інш. Адпаведны ўплыў меў гэты факт і на пазнейшую беспрыкладную камунізацыю беларускага нацыянальнага руху ў Польшчы.

Найбольшая ж колькасць беларускіх кніжак была надрукавана ў Берліне, дзе ад 1919 года існавала сталае прадстаўніцтва БНР. Здарылася так галоўным чынам у сувязі з актыўнай дапамогай з боку берлінскіх БНРаўцаў, а таксама па меркаванняў фінансавага характару. На дапамогу З. Жылуновічу ў Берлін выехаў адзін з заснавальнікаў Інбелкульта, вядомы вучоны Іван Цвікевіч, родны брат якога Алесь Цвікевіч у гэты час выконваў абавязкі міністра замежных спраў БНР і знаходзіўся ў нямецкай сталіцы. Гэтае своеасаблівае супрацоўніцтва паміж двума роднымі братамі ўсяляк садзейнічала поспеху выдавецкіх намаганняў урада БССР. У Берліне былі выдадзены: „Беларускі лемантар" С. Некрашэвіча, падручнікі па фізіцы, гісторыі новых вякоў, матэматыцы і інш. Друкаванне беларускіх кніжак за граніцай было спынена ў 1923 г. пасля аднаўлення паліграфічнай базы ў БССР і заснавання ў Мінску кааператыўна-выдавецкага таварыства „Адраджэнне", якое пазней прыняло назву „Савецкая Беларусь".

Гэтыя першыя кантакты прадстаўнікоў беларускага руху за мяжой і ўрада Беларускай ССР наладзілі ў асяроддзі беларусаў за межамі БССР надзеі на хуткае перараджэнне савецкай улады, на размякчэнне палітыкі дыктатуры пралетарыяту і на адраджэнне свабоды незалежніцкай дзейнасці. Надзеі гэтыя аказаліся ўсяго толькі ілюзіяй. Яны прывялі беларускіх дзеячоў, якія шчыра паверылі ў магчымасць супрацоўніцтва з савецкай уладай, да трагічнага фіналу. *(Працяг будзе)*

КАЛЯДНАЯ НОЧ

Раз у год парабкі елі разам з панамі. Было гэта на куццю. Пані-ўдавіца, у якой працаваў Юстын Янчук, жыхар Навасадаў, загадала хуценька накрыць стол, каб ужо пры першай зорцы сесці да вячэры. Яства было поўна ўсялюсенькага ды і аб чарцы пані не забыла.

Калі выпілі да смаку ды паелі ўдоваль, пані звярнулася да Юстына:

— На цябе пакідаю хату і дабытак. Сама на пастэрку еду.

Да касцёла было яно не так і блізка. Юстын мігам зрыхтаваў сані, клікнуў на павозчыка і ўсё было гатовае, пакуль пані паспела выйсці на ганак. Абыйшоўшы сялібу пасля панінага ад'езду, праверыўшы замкі ў хлявах і аборах, Юстын падаўся ў кухню, ды скінуўшы світку, выцягнуўся на запечку. Ці гэта ад чаркі, ці ад дзённай стомы, але, мабыць, прыдрамаў. Не прайшло яно так многа часу, калі спахапіў яго нейкі шум. Юстын мігам усвядоміў, што ўся гаспадарка на яго галаве. Спрасонку ўжо было хацеў басанож выскачыць на панадворак, калі ўбачыў, што ў кухні нейкія людзі ёсць. Адны жанчыны. Пачаткова падумаў, што мо пані нейкіх гасцей прывезла, але ўсведаміў сабе, што ключ ад хаты гэта ж у яго. Якім цудам маглі прайсці? Аж раптам нешта загрукатала. Глядзіць Юстын — а з дуды, проста з коміна, панюсечка нейкая выскачыла ды, як добра знаёмая, да іншых далучылася. Юстын ужо і спалохаўся не на жарты. Цішком зноў на запечак цісну́цца пачаў. Скеміў, што няйначай, як з нячыстай сілаю дачыненне мае. Але тыя быццам бы і не заўважалі яго. Узіраецца Юстын цікаўна з-за печы, што, моў, там рабіць будуць.

— Хаця бы не вынеслі нечага, — паўтарае сам сабе.

А тыя на запечак проста лезуць. Зусім на Юстына ўвагі не звяртаюць. Глядзіць Юстын, аж адна запрэглася ў саху, другая правіць ёю пачала ды давай араць запечак, быццам бы поле. Зааралі, абсеялі просам, завалачылі ды чакаюць. А проса проста ў вачах расце. Не ведае Юстын, колькі прайшло часу, але ўжо і закаласілася, і даспела. Скумекаў тады Юстын, што няйначай, як гэта ведзьмы сабраліся. А тыя, абыйшоўшы запечак, праверыўшы даспеласць проса, схапіліся за сярпы ды давай яго жаць. Адны жнуць, другія ўжо малоцяць. Проса — проста цуда. Змалаціўшы, у пліце распалілі ды кашу давай варыць. Па кухні пах так і расплываецца. І калі каша была ўжо гатовая, давай яе прабаваць. Што спрабуе каторая з іх, дык і ў комін сама вылятае.

Калі ўсе вылецелі, падыйшоў Юстын да гаршчка ды вымазаў пальцам астаўшую рэштку. Папрабаваў і сам у комін вылецеў. Разглядаецца наўкола — а ён на нейкім багне апынуўся. Ды не сам. Глядзіць — а вакол танцы, музыка грае. І толькі самюсенькія жанчыны. Працірае Юстын вочы і сам сабе не верыць. А тут і пані яго разам з іншымі танцуе. Заўважыла яна свайго парабка ды і сунулася да яго:

— А якое ліха цябе сюды прынесла? А хто ж гаспадарку пільнуе?

Юстын і расказаў, як усё гэта здарылася. Пані азірнулася па баках, ці ніхто ўвагі на яе не звяртае, ды і кажа:

— Сядай на гэтага белага каня і хутка дамоў уцякай, а то інакш не выйсці табе жывым адгэтуль.

Юстыну не трэба было два разы паўтараць. Скокнуў на каня ды мігам на панадворку апынуўся. Прывязаў яго да жэрдзіны ў плоце ды ў хату. А там як быццам бы і нічога не было. Ужо і пані з пастэркі вярнулася ды неяк дзіўна да яго ўсміхаецца.

— Што з канём зрабіць? — пытае Юстын.

— З якім канём? — здзіўляецца пані.

Выходзяць яны на панадворак, а там да жэрдзіны бярозавае палена прывязана.

Міхась Шаховіч

Я ўжо старая баба, мне 65 год, а „Ніву“ чытаю здаўна. І вельмі цікавяць мяне „Сардэчныя тайны“, якія найбольш люблю чытаць. Сэрцайка, ты калісь вяло дыскусію на тэму „габарытаў“ мужчыны і наогул наконт дапасавання сексуальных партнёраў. Пісала пра клопаты жанчын, якія маюць партнёраў з надта вялікімі „габарытамі“. Выказваліся розныя жанчыны і тады мне падумалася, што маё жыццё ў палавых адносінах будзе заслугоўваць ўвагі, бо найгорш, калі трапіцца мужчына-разява. Тут патрэбны чалавек інтэлігентны! Паслухайце, як было са мною, можа, мой вопыт таксама прыдасца некаму.

Калі мне было 16 гадоў, выйшла я веснавою парою, вечарком, на панадворак, а з суседняй хаты выбег хлопец, 18-годак, ды кажа: „Хадзі, я табе штосьці скажу!“ Я пайшла, а ён завёў мяне за клуню, абняў, прыціснуў да сябе, пачаў мяне цалаваць. Я была ў адной сукенцы і адчула, што яго „габарыты“ (не ведаю, ці гэта адпаведная назва, бо ў нас інакш называюць, але няхай будзе так) да мяне дакранаюцца. Задрыжала я ўся і падумала: „Што гэта будзе?“ І чакала. А ён падняў сукенку і сваім „габарытам“ дакранаецца да мае бародкі. Я крычу, каб пусціў мяне, а ён затросся, потым адвярнуўся ад мяне, я адчула, што кульша мокрая, нехочучы дакранулася рукою, а там нібы смаркачы. Гэтым ён мяне так збрыдзіў, што я не магла глядзець на хлопцаў і да сябе іх блізка не падпускала.

І так жыла, пакуль не стукнула мне 22 гады. Тады прыехаў з другой вёскі хлопец у сваты, я яго не хацела, але бацькі прымушалі. Казалі: „Будзеш сядзець у хаце старой дзеўкаю. Ёсць хлопец, дык валяй ды хаты не завальвай!“ Ну што ж, пастараліся зрабіць вяселле, спрасілі гасцей, усё адбылося як трэба. Я з гэтага ўсяго на сваім вяселлі піла вельмі многа. Потым муж мой завалок мяне ў ложак, які стаяў у каморы, распрануў мяне дагала... Што было далей, не памятаю дакладна, але раніцай я не магла прыйсці ў сябе. Уся пасцель была ў крыві. Дарагое Сэрцайка, вер мне, што я не падпусціла мужа да сябе праз цэлы наступны тыдзень, пакуль бацькі не прыехалі з пірагамі. Тады зноў пахмялілася ды мужа прыняла, а ён зваліўся на мяне і соўгаў як валком у таўканіцу, пакуль не сагнаў ахвоту — аж ува мне ўсё трашчала, ды зноў пайшла кроў і ўсё балела. І зноў я цэлы тыдзень не падпусціла мужа да сябе. У той час бабы не думалі пра лекараў ці нейкія ўколы. Пасля я вымушана была дазволіць здзеквацца нада мною, бо ён хацеў мяне выгнаць, і так мучылася пару гадоў, не адчуваючы ніякага задавальнення. Аднойчы пякла я хлеб, усадзіла ў печ ды прылегла адпачыць, бо так упацела, што аж усё на мне было мокрае, а муж прыйшоў ды кажа: „Давай, пакуль хлеб упячэцца, адбудзем павіннасць!“ — ды давай выконваць „павіннасць“. Але вельмі мяне здзівіла, што неяк абыйшлося без болю. І ён сказаў: „О, сёння дык іншая справа!“ Неўзабаве, аднак, мой муж загінуў у выпадку. Паколькі ў нас дзяцей не было, яго бацькі прагналі мяне да сваіх бацькоў.

Мала я была ўдавою, бо пасватаўся да мяне ўдавец. Я яго пакахала, але замуж ісці баялася. Ён усё дапытваўся, чаму не хачу. І тады я яму расказала, як цяжка мне было жыць з першым мужам. А ён кажа: „Не бойся, са мною будзе інакш!“ І мы пажаніліся. Леглі спаць, а я кажу: „Асцярожна, бо я баюся!“ Распрануў ён мяне дагала ды кажа: „Ты ляжы ды прыслухоўвайся!“ Ага, яшчэ перша сказаў: „Паглядзі, якія ў мяне мілыя „габарыты!“. Я рукою ўзялася і ён узяўся і яшчэ застаўся канец. Не ведаю, ці гэта малыя, ці вялікія. Рассунь, кажа, ножкі, потым пагладзіў дзе трэба, а пасля ўзяў і пацалаваў. Я толькі ляжала ды прыслухоўвалася, як ён мне і загадаў. Пасля налёг на мяне, дакрануўся сваім „габарытам“, але ў сярэдзіну не пёр, бы таўкача, і кажа: „Бачыш, табе не балела, а мне і так добра“. І мне трошкі было добра. Праз гадзіну ізноў паўтарыў, але ўжо паплыў крыху далей, а я не адчувала ніякага болю. Тады ён кажа: „Я адчуваю, калі можна паехаць далей: тады, калі твае органы пусцяць смараванне, тады можа быць націранне!“

І так мы пражылі разам многа год і ніколі мне не балела пры палавых зносінах і я заўсёды мела прыемнае адчуванне. Выгадавалі мы дачушку, у яе ўжо свая сям'я, а я вось засталася ўдавою і жыву сёння адна. Нядаўна мужа пахавала. Дай Бог пакой яго душы! Але, каб знайшоўся які ўдавец з добрымі „габарытамі“, то прыняла б.

Схолька

Шаноўная Схолька, спадзяемся, што на ваш ліст адгукнуцца зацікаўленыя чытачы і вы яшчэ будзеце мець шанцы падзяліцца з кімсьці сваім багатым сексуальным вопытам.

Сэрцайка

ЯБЛЫЧНЫ КРЭМ

На 1 шклянку салодкай смятанкі трэба ўзяць 30—40 дэкаў яблыкаў, 4 яйкі, 5 лыжак цукру, 4 поўныя лыжачкі жэлаціну, лімонную скурку ці лімонны арамат (у крайнім выпадку можна ўзяць ванільны).

Яблыкі разварыць у вадзе з цукрам, працерці праз сіта і астудзіць. Збіць на цвёрдую пену бялкі, дадаючы пад канец цукар, спалучыць іх з жаўткамі, жэлацінам (распушчаным у халоднай вадзе, а пасля загатаваным у некалькіх лыжках гарачай), з яблычным перацёрам, лімоннай скуркай і астудзіць. Калі маса крыху згусцее, трэба яе далікатна спалучыць са збітай смятанай, тады пералажыць у шкляныя чаркі ці місачкі, а калі застыне, падаваць на стол, упрыгожыўшы цертым шакаладам ці сушанымі фруктамі. Можна таксама ўпрыгожыць крэм збітай какаовай смятанкай, пасыпанай пасечанымі арэхамі ці міндалем.

Гаспадыня

ВЕР-НЕ ВЕР

Прыснілася мне, што ўсе супрацоўнікі „Нівы“ ехалі невялікім аўтобусам. Ведаю, што наш шэф ездзіць малым „фіатам“, а тут быццам бы гэты цэлы аўтобус — яго ўласнасць. І наш галоўны рэдактар кіруе гэтым аўтобусам. Кудысьці едзем, але не ведаем куды. Дакладнай мэты ніхто не ведае. Едзем па нейкай дарозе, а ўся дарога парэзана нейкімі ямамі. Адны ямы плытчэйшыя, а другія большыя і глыбейшыя. Нечакана перад намі паявіўся круты паварот. І я бачу, што зараз жа за паваротам страшэнная прорва. Наш галоўны рэдактар напружыўся, стараецца круціць рулём, каб не ўваліцца ў гэтую прорву, а мы ўсе страшна баімося. Перахіліліся на адзін бок, каб занадта не абцяжарваць аўтобус і каб не ўваліўся ён у прорву. А наша карэктарка крычыць: „Ратуйцеся, бо загінем!“ І мы ўсе яшчэ больш перахіліліся на другі бок. Неяк аднак наш рэдактар машыну вывеў на добрую дарогу. Здавалася, што ўжо ўсё будзе добра, але раптам бачу, што і з аднаго і з другога боку глыбокія ямы. І аўтобус то ўязджаў у некаторыя ямы, то зноў выязджаў на роўную дарогу. Мы ўсе баяліся выходзіць, каб не ўваліцца ў гэтыя ямы. Высветлілася, што ў аўтобусе было намнога больш людзей, чым працуе ў нашай рэдакцыі. І больш з гэтага сну я нічога не памятаю. Мяркую, што абазначае ён кепскае для нас. Надвор'е ў маім сне было нейкае шэрае, сумнае, не надта добрае.

Геня

Геня! Што датычыць крутых паваротаў, то яны цяпер чакаюць не толькі „Ніву“. А што за гэтым будзе — сказаць цяжка. Тыя ямы, напэўна сведчаць пра вялікія клопаты, якія давядзецца, бадай, перажыць рэдакцыі. Тое, што было там шмат людзей, сведчыць аб утраце самастойнасці, а паводле новых прынцыпаў павінна быць якраз наадварот.

А можа ты проста занадта перанялася ўсёй сітуацыяй? Можа якраз усё будзе добра, і твой сон не будзе сном прарочым, а проста прысніўся ён табе таму, што думаеш пра гэтыя справы, што навеяны ён рэчаіснасцю.

Астрон

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Гражына Галавачык з Кленік — I месца і ўзнагарода „Зоркі“ для старэйшых

Аня Зін са школы № 3 у Гайнаўцы — I месца і ўзнагарода „Зоркі“ для малодшых

ПАДСУМАВАНЫ ДЭКЛАМАТАРСКІ КОНКУРС

9 снежня ў Беластоку адбыўся беларускі дэкламатарск конкурс для вучняў падставовых школ. Тэмай сёлетняга конкурсу была „Беларусь“. Арганізатар — Галоўнае праўленне Беларускага грамадска-культурнага таварыства — сёлета кіраваў увагу дзяцей і настаўнікаў на патрыятычныя беларускія мастацкія творы, на развіванне ў моладзі імкнення пазнаваць нашу літаратуру, гісторыю, культуру традыцыі. Як і ў папярэднія гады, мэтай конкурсу было развіццё зацікаўлення дзяцей жывым мастацкім беларускім словам.

Раней дэкламатарскія конкурсы адбыліся ў школах, а потым у раёнах.

На фінальны агляд у Беласток прыехала 19 удзельнікаў з малодшых класаў (II—V) і 11 — са старэйшых класаў (VI—VIII) са школ Бельска Гайнаўкі, Нарвы, Орлі Кленік Ласінкі, Трасцянкі Дубічаў-Царкоўных, Курашава, Махнатага, Храбалоў Ішукоў.

Са сцэны ў беларускім клубе на Варшаўскай прагучалі вершы і проза беларускіх пісьменнікаў з БССР і з Польшчы. Натхнёна цудоўнай літаратурнай беларускай мовай дэкламавалі вучні нават наймалодшых класаў. Колькі працы ўлажылі ўсе фіналісты разам са сваімі настаўнікамі над выпрацаваннем такіх мастацка ўданых выступленняў! Ды і масавасць гэтага конкурсу гаворыць сама за сябе. Хочуць нашы дзеці развіваць свае асабістыя таленты, хочуць пазнаваць нашу багатую беларускую літаратуру, хочуць выказваць свае пачуцці да айчыны — і той малой, уласнай, як айчынны дом, і той вялікай, нашай супольнай Беларусі. Прыгожа была ўдэкаравана сцэна, дзе ад-

(Працяг на стар. 10)

Дэкламатары малодшых класаў з бельскай школы № 3.

Аня Томчук са шко... № 3 у Бельску — II месца

ПРЫХТУЕМСЯ ДА ЁЛКІ

Пятрусь Макаль

КРАСУНЯ ЁЛКА

Прыйшла красуня ёлка
Уцехай для вачэй
І ззяе, як вясёлка,
Ярчэй,
Ярчэй,
Ярчэй.

Нас запрашае казка:
Адчынены ўваход.
Гэй, дзеці, калі ласка,
У шумны карагод!

Пабраўшыся за рукі,
У срэбранай цішы
Ля ёлкі без прынукі
Паскачам ад душы.

У гэтым карагодзе
І дзеці і звяры
Сышліся ў добрай згодзе,
Як даўнія сябры...

Ах, як прыгожа мішка
Танцуе — любата!
І не ўцякае мышка
Ад мудрага ката.

Тут воўк, адкрыўшы зяпу,
Ад радасці зароў:
Ён ціснe зайцу лапу,
Як лепшаму з сяброў...

— Мне сорам, дай ты веры, —
Прамовіў воўк з жальбой. —
Нашто я, брат мой шэры,
Ганяўся за табой?..

Убор зіхоткай ёлкі
Вясёлкаю цвіце.
Сяброўскі круг суполкі
Расце,
Расце,
Расце...

Бясконца — сіл не шкода! —
Мы б карагод вялі,
Каб толькі лад і згода
Былі на ўсёй зямлі.

Міхась Пазнякоў

ЗІМА

Разгулялася наўкруг
Юная мяцеліца,
Лебядзіны белы пух
Мне пад ногі сцелецца.

Зіхаціць уся зямля
Радасцю святлістаю,
І таптаць шкадую я
Коўдру серабрыстую.

(Працяг на стар. 10)

Міраслаў Паўлючук з Нарвы — адзіны прадстаўнік мужчынскага полу ў конкурсе.

Юстына Галёнка з Махнатага дэкламавала верш аб дзяўчынцы, якая вышыла браціку кашульку.

(Працяг са стар. 9)

ПАДСУМАВАНЫ ДЭКЛАМАТАРСКІ КОНКУРС

быўся конкурс. Яе ўпрыгожвалі бел-чырвона-белыя сцягі, наша „Пагоня" і патрыятычны лозунг „Жыве Беларусь!".

А вось вынікі гэтага фіналу.

У катэгорыі малодшых класаў (II—V):

I месца і ўзнагароду „Зоркі" заваявала **Аня Зін** са школы № 3 у Гайнаўцы. Рыхтавала яе да конкурсу настаўніца Валянціна Дзмітрук.

II месца было прызнана аж чатыром удзельніцам: **Юліце Баршчэўскай** са школы ў Трасцянцы (настаўніца Галена Тапалянская), **Басі Астапчук** са школы ў Ласінцы (настаўніца Ніна Абрамюк), **Элі Вауранюк** са школы ў Храбалах (настаўніца Ірэна Ефімюк) і **Аліне Абрамюк** са школы № 3 у Бельску.

III месца заваявала пяць дзяўчатак: **Агнешка Саеўская** з Кленік, **Галіна Міхалевіч** з Чыжоў, **Каця Максімчук** з Трасцянкі, **Каця Сегень** з бельскай „тройкі" і **Марта Аляксеюк** з Храбалоў.

Камісія адзначыла за вельмі добрае выступленне таксама **Агнешку Кулачэўскую** са школы № 1 у Гайнаўцы, **Юстыну Галёнка** з Махнатага і **Марту Мрачынскую** з Храбалоў.

У катэгорыі старэйшых класаў (VI—VIII):

I месца і ўзнагароду „Зоркі" атрымала **Гражына Галавачык** з Кленік.

II месца — Анна Томчук са школы № 3 у Бельску.

III месца — Анна Главацкая з Орлі.

Адзначаны за цікавыя выступленні **Ася Троц** са школы № 3 у Бельску і **Міраслаў Паўлючук** са школы ў Нарве.

Яніна Чэрнякевіч
Фота аўтара

ПАЗНАЁМІМСЯ

— * —

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, вул. 17 верасня, 42. Барысюк Іна (6 клас) і Барысюк Жана (4 клас).

* * *

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, вул. М. Багдановіча, 21. Трыпузавай Антаніне (8 клас).

* * *

СССР, 346555, Ростовская обл., г. Шахты, п. Майский, ул. Ленина, 9, кв. 69. Носачёвой Лене (8 клас).

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 92, кв. 48. Лена Апраніч (7 клас).

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Волаха, 57, кв. 9. Ірэна Андарала (7 клас).

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Р. Люксембург, 90-А, кв. 40. Юлія Кішкурна (6 клас).

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Р. Люксембург, 90-А, кв. 20. Каця Скорык (6 клас).

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Р. Люксембург, 90—А, кв. 2. Аня Сакольчык (6 клас).

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Волаха, 51, кв. 50. Інна Саўчанка (5 клас).

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Волаха, 47, кв. 22. Оля Нішчык (5 клас).

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Купрыянава, 3, кв. 41. Наташа Вайцяховіч (5 клас).

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Купрыянава, 3, кв. 41. Оля Вайцяховіч (4 клас).

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Купрыянава, 3, кв. 41. Дзіма Вайцяховіч (2 клас).

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 3-А, кв. 55. Святлана Гупаловіч (6 клас).

Вершы Віктара Шведа

БУДЗЕ У НАС ТЭАТР

Гаварлівая Ларыса
Прыйшла да суседзяў.
— Ці ты, цётачка, актрыса? —
Запытаўся Федзя.

— А чаму ж ты, хітраваты,
Запытаў так лоўка?
— Тэатр будзе, — кажа тата, —
Ідзе цётка зноўку.

ПРЫГОЖЫ ПОЛ

Цётка безупынна хоча
Развязаць задачу:
— Чаму хлопчык за ёй сочыць,
Быццам год не бачыў?

— Мучыць, цётка, мяне
драма, —
Адказаў Мікола, —
Ці належыш ты таксама
Да прыгожага полу?

ЯК НАЗВАЦЬ ЗВЯРОЎ ПЯЦЬ?

У школе на ўроку біёлаг
Пытаецца малышоў:
— Назаві, калі ласка, Мікола,
Пяць афрыканскіх звяроў.

— Як жа прыпомніць іх
столькі,
Як жа завуцца яны?
Знайшоў адказ хітры Колька:
— Леў і чатыры сланы.

НЯМА ДУРНЫХ

— Які ж ты брудны, мой сынок!
Не маю да цябе ўжо сілы!
Бруд на руках відаць здалёк!
— Дык мыў я рукі, нават
з мылам.

— Памыць таксама трэба твар,
На ім жа можна сеяць рэдзьку!
— Няма дурных, — сказаў
Макар, —
Я не хачу зноў рукі пэцкаць.

ІВАН ХУЛІГАН

— Тата, настаўнік мяне
ў школе
Так папракаў на ўроку:
„Яблык ад яблыні ніколі
Не падае далёка".
Як зразумець, — пытае Ваня, —
Такую пагаворку?

— Дык, відавочна, хуліганіў
Ты зноў, гарэзнік горкі!

КАРМІЦЬ ЗВЯРОЎ ЗАБАРАНЯЕЦЦА!

Міхаська ў заапарк пайшоў
І надта ж тут здзіўляецца.
Аб'яву прачытаў: — „Звяроў
Карміць забараняецца!"

— Якая ж гэта каламуць,
Аб'яву даць крамольную!
І як жа без яды жывуць
Звярочкі паднявольныя?

ШКАДА, ШТО НЕ СВЯТЫ

Так вельмі цешыцца Ігнат,
Малога брата мае.
Яго чамусьці акурат
Назвалі Мікалаем.

Галоўкі колер залаты,
Позірк надзвычай шпаркі.
Шкада, што толькі не святы,
Прыносіў бы падаркі.

КОЛЬКІ ГАДЗІН У СУТКАХ?

Настаўнік запытаў Анютку:
— Колькі, скажы, гадзін
у сутках?
Яна на гэта: —Вось павінна
Цяпер быць дваццаць дзве
гадзіны.
Настаўнік: — Дык падумай
шчыра,
Было ж раней дваццаць чатыры.
— Чула па радыё тутэйшым —
Дзень на дзве гадзіны
карацейшы.

(Працяг са стар. 9)

Міхась Пазнякоў

СНЕГІРЫ

Што за дзіва
На двары? —
Падзівіцеся,
Сябры.

Снег навокал,
Дзень марозны,
А ранеты —
На бярозе.

Вось дык жарты
У зімы!
Нібы ў казцы,
Сёння мы.

Падыходзім,
Каб нарваць, —
Паляцелі,
Не спаймаць.

ВАВЁРКА

Ці мароз
Ціснe моцны,
Ці завея гудзе, —
Вельмі ўтульна
Вавёрцы
У хацінцы
Штодзень.
Тут арэхаў
Удосталь,
Шмат духмяных грыбоў.
Берагуць яе
Клопат
І да працы любоў.

СЯРОЖАВЫ СЯБРЫ

— Ты куды ідзеш, Сярожа?
Завіруха на двары.
— Пагляджу, чакаюць, можа,
Там мяне мае сябры.

Выйшаў, чуе — на бярозе
Сумна песню завялі:
— Дзе Сярожа? Дзе Сярожа?
Дзе Сярожа? — вераб'і.

Хлопчык шпарка да кармушкі
Падляцеў і вытрас снег.
— Вось вам крупы, ешце,
птушкі,
І не злуйце на мяне.

Валянцін Рабкевіч

ЗІМА

Завея ў полі адгула,
За дзень так натамілася,
Што не дабегла да сяла,
У гурбу паваліліся.

Ёй пухам снежная пасцель.
Тут будзе спаць да раніцы,
А зранку зноў закружыць бель,
Віхурай разгуляецца.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

15	20	10	21
5	6	51	27
36	11	12	14
4	90	8	18
88	3	24	26

Выкрэслі лічбы, якія дзеляцца на 3. Усе астатнія падсумуй. Колькі выйшла?

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1, „Зорка"

TV TELEWIZJA WARSZAWA

PIĄTEK 29.XII.1989

PROGRAM I

8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 Kino Teleferii: „Dumbo" — film USA
10.25 „Dekalog, cztery" — film TP
11.20 Domator — Giełda pomysłów
13.30 TTR — s. I Matematyka — Układy nierówności liniowych
14.00 TTR — s. I Spotkania z literaturą: Publicystyka epoki Oświecenia
15.00 W szkole i w domu
15.20 NURT — Edukacja pozaszkolna
15.50 Program dnia — Telegazeta
15.55 Intersygnał
16.25 Teleferie: „Pororintan — dziewczyna znad jeziora Poro-Poro" — musical
17.15 Teleexpress
17.30 Raport
17.50 Skarbiec — magazyn historyczny
18.30 Rzeczpospolita samorządna
18.50 Weekend w „Jedynce"
19.00 Dobranoc
19.10 „Teraz" — tygodnik gospodarczy
19.30 Wiadomości
20.05 „Dekalog, cztery" — film TP
21.00 Sport
21.10 Kontrapunkt
21.40 „Lex" — magazyn społeczno-prawny
22.25 „Ściany między ludźmi" — widowisko W. Młynarskiego
23.20 DT — Echa dnia
23.35 Jutro w programie

PROGRAM II

17.25 Program dnia
17.30 Wzrockowa lista przebojów Marka Niedźwieckiego
18.00 Program lokalny
18.30 Program public.
18.50 Studio Hi-Fi
19.30 Dookoła świata: Na wyspach odkrytych w Boże Narodzenie
20.00 Tele-Dziewiątka
20.50 Antyczny świat prof. Krawczuka
21.30 Panorama dnia
21.45 „Tai Pan" — film fab. USA
23.45 Komentarz dnia

SOBOTA 30.XII.1989

PROGRAM I

7.00 TTR — s. III Mechanizacja rolnictwa: Mechanizacja zbioru zbóż
7.30 TTR — s. III Produkcja zwierzęca: Mięsne użytkowanie drobiu
8.00 Tydzień na działce
8.20 Na zdrowie — program rekreacyjny
8.55 Program dnia
9.00 Drops — mag. dla dzieci i młodzieży oraz „Jelonek" — serial jugosł.
10.30 DT — Wiadomości
10.40 „Ten czternasty" — film dok.
11.10 „... a miłość przetrwała" — program dok.
11.40 Laboratorium
12.10 Tel. Koncert Życzeń
12.40 Fotomagazyn „Powiększenie"
13.00 Tel. Teatr Prozy: T. Mann — „Lotta"
14.35 „Flesz" — magazyn muzyczny
15.15 Stare kino: „Oszuści" — franc. film fab.
17.15 Teleexpress
17.30 Studio Sport — Turniej czterech skoczni
18.30 Butik
19.00 Dobranoc
19.10 Z kamerą wśród zwierząt
19.30 Wiadomości
20.05 „Między ustami a brzegiem pucharu" — film pol.
22.00 Sport
22.20 Rok w polityce
22.40 „Szafa" — program rozrywkowy
23.25 Telegazeta
23.30 Kino sensacji: „Stres" — franc. film fab.
0.55 Zakończenie

PROGRAM II

10.40 Trzy godziny z Telewizją Katowice
13.40 Wrocławskie Europejskie Spotkania Młodych
14.40 Powitanie
14.50 „Zecchino d'Oro" — koncert chóru dziecięcego z Włoch
15.50 Studio Sport
16.15 Z batutą i humorem (4)
17.00 Legendy filmu: „The Beatles"
18.00 Program lokalny
18.30 „Opowiem ci o miłości" — program muzyczny
19.00 „Hale and Pace" — program rozrywkowy
19.30 Alfa i Omega — Tajemnice gwiazdy betlejemskiej
20.00 Teresa Kubiak i WOSPRiTV
21.00 Droga kontemplacji
21.30 Panorama dnia
22.00 „Wojna i pamięć" — serial USA
23.00 Jacek Stwora „Co jest za tym murem?" — monodram
23.20 Komentarz dnia

NIEDZIELA 31.XII.1989

PROGRAM I

7.25 Po gospodarsku — magazyn spraw wiejskich
8.10 Na ten Nowy Rok
8.50 Program dnia
8.55 Dla młodych widzów: „Pamiętne lato" — film fab. USA
10.30 DT — Wiadomości
10.35 „Złoto" (2) — włoski serial dok.
11.10 Widziane od środka — przegląd wydarzeń rolniczych 1989 roku
11.35 Telewizyjny koncert życzeń
12.20 Pieprz i wanilia: „Z wiatrem i pod wiatr — Czarna Macumba"
13.10 „Janka" (15 — ost.) — serial polsko-RFN
13.40 Film dok.
14.00 Magazyn „Morze"
14.20 Antena
14.40 Krystyna Mazurówna przedstawia
15.05 „Panna dziedziczka" — serial braz.
16.45 Temat na clip — recital zespołu „Papa Dance"
17.15 Teleexpress
17.30 Dyskoteka pana Jacka — program dla dzieci i młodzieży
18.30 Party — recital Wojciecha Gąsowskiego
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.00 Orędzie Noworoczne
20.30 „Meandry miłości" — film fab. prod. ang.-RFN
22.00 Program rozrywkowy
22.55 Premie i premiery
24.00 Życzenia Noworoczne
0.25 „Viva Las Vegas" — film fab. USA
1.55 Program rozrywkowy — „Moulin Rouge"
3.15 „Peters Pop Show" — rewia światowych przebojów 1989

PROGRAM II

12.10 Powitanie
12.20 Polska Kronika Filmowa
12.30 Kino Familijne: „Bajarz" — serial ang.
13.00 100 pytań do...
13.40 Program muzyczny
14.10 Polacy: „Kocham życie — Pietrzak Jan" — film dok.
15.05 „Strachy na lachy" — serial ang.
15.50 Podróże w czasie i przestrzeni: „Wędrówki ludów nad Pacyfikiem" — serial dok. austral.
16.50 Minął rok — wydarzenia 1989
17.30 Bliżej świata — przegląd telewizji satelitarnych
19.00 Wzrockowe przeboje roku 1989 (1)
19.30 Galeria 37 milionów — Sztuka świata
20.00 Orędzie Noworoczne
20.30 Wzrockowe przeboje roku 1989 (2)
21.30 Panorama dnia
22.00 „Barbarosa" — western prod. ang.
23.25 Wzrockowe przeboje roku 1989 (3)
23.55 Życzenia Noworoczne z Placu Zamkowego
0.10 Non stop kolor: „Supernoc rock and rolla" — film dok. USA
1.40 Powróćmy jak za dawnych lat

PONIEDZIAŁEK 1.I.1990

PROGRAM I

8.50 Program dnia
8.55 Dla młodych widzów: „Lew, czarownica i stara szafa" — film fab. USA
10.30 „Złoto" (3) — włoski serial dok.
11.10 Było, minęło, czyli nowy rok w kulturze
11.40 DT — Wiadomości oraz powtórzenie Orędzia Noworocznego
12.00 Koncert Noworoczny z Wiednia
13.20 W starym kinie: „Flip, Flap i inni" — film USA
15.15 „Kupa kamieni" — film dok.
15.40 Studio Sport — przeżyjmy to jeszcze raz
16.20 Najwięksi z największych — koncert gwiazd swinga
17.15 Teleexpress
17.30 Studio Sport — Turniej czterech skoczni
18.20 Ta chwila na teatr, czyli kompozycje teatralne Wojciecha Głucha — widowisko muzyczne
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.05 Teatr TV: St. Mrożek — „Vatzlav"
21.35 Sport
21.45 Musicale — śpiewa Zdzisława Sośnicka
22.30 Telegazeta
22.35 Życzenia Interwizji

PROGRAM II

11.30 Iwona Niedzielska zaprasza
12.00 Powitanie
12.10 „Dziadek do orzechów" — jak powstaje balet
13.10 Co wróży światu rok 1990? — konferencja dziennikarzy zagranicznych
13.50 „Jarmark w Nashville" — reportaż Korneliusza Pacudy
14.40 Studio Sport
15.25 Przeboje z musicali — gra orkiestra Zbigniewa Górnego
16.10 „Złodziejski spadek" — franc. film fab.
17.40 Godzina z Wojciechem Młynarskim
18.40 „Podróże Lecha Wałęsy" — film dok.
19.30 „Pavi Shankar w Warszawie" — reportaż
20.00 Szansa — dziewczyna roku 1989
21.30 Panorama dnia
21.45 „Siedem razy kobieta" — film fab. USA
23.15 Komentarz dnia

WTOREK 2.I.1990

PROGRAM I

8.35 Domator
8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 „Rzymianka" (2) — serial włoski
10.40 Domator
11.10 Historia, kl. I lic. — Początki państwa polskiego
12.00 Spotkania z literaturą, kl. IV — Baśnie
13.30 TTR — s. III Fizyka — Utrwalenie wiadomości (1)
14.00 TTR — s. III Biologia — Jak powstał człowiek
15.00 Powtórka przed maturą: Spotkania z literaturą — Mickiewicz, Słowacki, Krasiński
15.40 Kim być? — decyzje 15-latków
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Dla dzieci: Tik-Tak
16.50 „Cudowna podróż" — serial anim. prod. austriac.
17.15 Teleexpress
17.30 „Spojrzenia"
17.55 „Klinika Zdrowego Człowieka"
18.15 „W stronę rynku"
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 „Od A do Z"
19.30 Wiadomości
20.05 „Rzymianka" (2) — serial włoski
21.25 Sport
21.35 „Mariszka Band" — film dok. jugosł.
22.05 Zawsze po 21-szej
22.45 DT — Echa dnia
23.00 Język francuski (11)

PROGRAM II

16.55 Język angielski (41)
17.25 Program dnia
17.30 Klub ludzi z przeszłością
18.00 Program lokalny
18.30 Modlitwa wieczorna młodzieży
18.50 Publicystyka
19.30 Kolorowy zawrót głowy — magazyn narciarski
20.00 Non stop kolor
21.00 W kręgu sztuki: „Dzieje fotografii" (12) — serial dok. prod. ang.
21.30 Panorama dnia
21.45 Studio im. Karola Irzykowskiego „Maskarada" — film polski
23.20 Komentarz dnia

ŚRODA 3.I.1990

PROGRAM I

8.35 Domator
8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 Film fabularny
10.25 Domator
11.10 Najnowsze dzieje Polski — Polska... ale jaka?
12.00 Spotkania z literaturą, kl. IV — Maria Konopnicka — „O krasnoludkach i sierotce Marysi"
12.50 Fizyka — Perpetuum Mobile
13.30 TTR — s. I Chemia — Reakcje chemiczne w roztworze elektrolitów
14.00 TTR — s. I Historia — Kultura Średniowiecza
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Dla młodych widzów: „Latający Holender" — Klub Zdobywców Oceanów
16.50 Dla dzieci: Trąba
17.15 Teleexpress
17.30 Sensacje XX wieku
17.55 Telewizyjny Informator Wydawniczy
18.15 Dawniej niż wczoraj
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 Oferty „Pegaza"
19.30 Wiadomości
20.05 Zwierciadło czasu: „Błazen" — film radz.
21.45 Sport
21.55 Plus-minus — program public.
22.25 DT — Echa dnia
22.40 Język angielski (11)

PROGRAM II

16.55 Język francuski (9)
17.25 Program dnia
17.30 Program publicystyki kulturalnej
18.00 Program lokalny
18.30 Rozrywka
19.00 „Hotel Zacisze" — serial ang. (11 — ost.)
19.30 „Kuba" — pr. dok.
20.00 Wirtuozi wiolinistyki — Magdalena Rezler
21.00 Ze wszystkich stron — „Przy granicy z Afganistanem"
21.30 Panorama dnia
21.45 „Przyjaciele" (1) — film polski
23.10 „Telewizja nocą"
23.55 Komentarz dnia

CZWARTEK 4.I.1990

PROGRAM I

8.35 Domator
8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 „Policjanci z Miami" — serial krym. prod. USA
10.15 Domator
11.10 Polska w latach międzywojennych — Maj 1926 r.
11.40 Ministerstwo Edukacji Narodowej informuje
12.00 Spotkania z literaturą, kl. VII — A. Mickiewicz — lata dzieciństwa, lata młodości
12.50 Spotkania z literaturą, kl. I lic.
13.30 TTR — s. III Mechanizacja rolnictwa — Mechanizacja zbioru zbóż (2) Kombajnowanie
14.00 TTR — s. III Spotkania z literaturą — Maria Konopnicka — „Rota"
15.00 W świecie sztuki, kl. I—IV lic.
16.10 Ministerstwo Edukacji Narodowej informuje
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 „Kwant" oraz film z serii „Świat, w którym żyjemy"
17.15 Teleexpress
17.30 Studio Sport — Turniej czterech skoczni
18.25 Magazyn katolicki
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 Interpelacje (1)
19.30 Wiadomości
20.05 „Policjanci z Miami" — serial krym. prod. USA
20.55 Interpelacje (2)
21.35 Sport
21.45 „Pegaz"
22.30 DT — Echa dnia
23.15 Język angielski (41)

PROGRAM II

16.50 Język rosyjski (11)
17.20 Program dnia
17.25 Skarby kultury polskiej: „Szlakiem piastowskich zamków" — film dok.
18.00 Program lokalny
18.30 Program public.
19.00 Magazyn „102"
19.30 Zielone kino: „Opowieść o kropli wody" — film przyrodniczy
20.00 Wielki sport
21.00 Ekspres reporterów
21.30 Panorama dnia
21.45 „Pieskie popołudnie" — film fab. prod. USA
23.45 Komentarz dnia

Жыццёвыя супярэчлівасці Веры Матэйчык ● Зварот старшыні ГП БГКТ да беларусаў ● Новыя творы С. Яновіча, Н. Артымовіч, М. Лукшы і Л. Танкевіча ● Навуковая канферэнцыя „Кніжка і чытач у этнічных групах" ● З мінулага: царкоўная школа ў Крывой ● Каляндар на 1990 год з царкоўнымі іменамі і святамі.

РАСТЛУМАЧАЛЬНЫ СЛОЎНІК „НІЎКІ“

Каталік — стада мурлыкаў.
Катлета — сезон для мурлыкаў (сакавік).
Кітай — акіян з кітамі.
Клубень — наведвальнік клуба.
Крытык — дах або чалавек, які ўкладае дах.
Ласіца — жанчына (ласкавая).
Ледавік — мароз.
Лёскат — няшчасце.
Ліпень — назойлівы чалавек.
Лічылка — бухгалтарка або касірша.
Лютет — засуха.
Лянок — хлопчык-гультай.
Лятун — самалёт.
Малярыя — майстэрня мастака-жывапісца.
Мамант — каханак мамы.
Манашка — ілгунка.
Маніфест — супер ілгун.
Маршал — пехацінец.
Маскарад — смех.

„ядань“

ВЫКРУЧВАЕЦЦА

— Еш, хоць распеpажыся, толькі рабіць не лянуйся. Чуў такое выслоўе?
— А ты — другое?
— Якое?
— Есці дай, выпіць дай, а працы не пытай.

НЯЎДАЧНІК

— Хто ты, Сямён Сямёнавіч?
— Лепш не пытайся!
— Бяздольнік?
— Не.
— Небарака?
— Не.
— Марнік?
— Не.
— Тады, можа, ты няўдачнік?
— Ага.
— З-за чаго?
— Ужо тры гады корпаюся, а ўсё ніяк не магу закончыць домік на дачы.

БАЦЦА ЗАМУЖ

— Не хочацца, як лянівому каню ў аглоблі.
— Што рабіць?
— Замуж ісці баюся.
— Чаму?
— Бацькі далёка, дык дзетак самой гадаваць давядзецца.

Браты Бароўкі

НІЎКА

HOLY

АФАРЫЗМЫ

Чалавек з'яўляецца грамадскай істотай, але толькі да граніц сваёй скуры.

*

Гэта чалавек загадаў праўдзе ілгаць.

*

Там, дзе ўсё важнае, чалавек не найважнейшы.

*

Голас народа ўжо не раз бываў голасам Іова.

*

Бяздушны чалавек — гэта неабавязкова атэіст.

*

Вера ў чалавека бывае каштоўнай. Часта перавышае яго вартасць.

Веслаў Маліцкі

КРЫЖАВАНКА З ЁЛКАЙ

Управа наўскос: 1) калядная на небе, 3) імя беларускага паэта, 5) цяпер у хаце, 8) рыбіны яечкі, 9) з'еўшы кіслае, 12) зімой яго носіш многа, летам — мала, 13) фізічнае самаадчуванне або душэўны настрой, 14) вылучэнне складу ў слове, 16) белае, не толькі зімой, 19) жыве на вельмі далёкім усходзе, 21) свабода, незалежнасць, 22) свята нараджэння Хрыста, 25) скрытае, непрыстойнае дзеянне, 27) пэўная доля, элемент, 29) раждэственная святочная песня, 30) 6 студзеня 1990 г. 31) не адзін на галаве, 35) кавальская майстэрня, 36) ставіцца ў тэатры, 38) сваяк, 40) пасля ночы, 42) спалучэнне гукаў, 43) калі цячэ з носа, 45) імя сучаснай беларускай паэтэсы.

Улева наўскос: 2) снегавая на зямлі. 4) лясны звер з сям'і куніцавых, 6) цяпер на двары, 7) драпежніца, што жыве ў нары, 10) насып вакол сцен, 11) вучань Хрыста, 14) ноччу не спіць, 15) старажытны народ, які жыў на тэрыторыі сённяшняга Перу, 17) можа гарэць на ёлцы, 18) Бог у мусульман, 20) кароткія, звонкія гукі, 23) мана, 24) ахоўвае каго-небудзь, 26) наш першадрукар, 28) 1 студзеня, 32) доктар, 33) сярод лёгкаатлетаў, 34) гультай, абібок, 37) канюшня, 39) не парадак, 41) дрэва на ёлку, 42) верш, які можна ўлажыць з сенату, 44) загадчык у лесе, 46) бойка, калатнеча.

„ядань“

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны дзве кніжныя ўзнагароды

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч (рэдактар „Зоркі“).

„Niwa“
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41, 210-33.

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.

Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku.

Warunki prenumeraty pocztowej na 1990 r.:

1. Prenumeratę pocztową (z dostawą do domu) zamawiać mogą mieszkańcy wsi, osad oraz miasteczek w których nie ma Oddziałów RSW a także osoby niepełnosprawne, bez względu na miejsce zamieszkania.
2. Wpłaty na tę prenumeratę przyjmują urzędy pocztowe oraz doręczyciele.
3. Podstawowym okresem przyjmowania prenumeraty pocztowej jest kwartał.
4. Termin wpłat na prenumeratę pocztową na II kwartał 1990 r. upływa 20 lutego 1990 r włącznie
5. Cena prenumeraty kwartalnej wynosi 3.250 zł + 1.300 zł za doręczanie.
6. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę jest większa o 100% i przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne. Wpłaty przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw Warszawa, ul Towarowa 28 Nr konta PBK XIII Oddział Warszawa 370044-1195-139-11.

Mieszkańcy miast mogą zamawiać prenumeratę indywidualną poprzez Oddziały RSW w następujących formach:

– prenumerata instytucjonalna (w zakładach pracy).
– rezerwacja w tzw teczkach (we wszystkich kioskach).
– prenumerata własna RSW (w wytypowanych kioskach)

Zam. 1790/89. Nakład 5.300. T-3.